

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ФАКУЛЬТЕТ ПРАВА ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Кафедра міжнародних відносин та міжнародного права

Спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

Освітня програма 291.00.01 «Суспільні комунікації»

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему:

Вплив збройної агресії Росії проти України на міжнародні комунікації

Студентки 4 курсу
денної форми навчання
Клесовець Олександри Леонтіївни

Науковий керівник:
доктор історичних наук
Яблонський.В.М.

Київ – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ	5
1.1. Теоретичні підходи до дослідження міжнародних комунікацій в умовах війни 5	
1.2. Поняття та основні функції міжнародних комунікацій.....	12
1.3. Інструменти міжнародної комунікації: дипломатія, медіа.....	17
1.4. Вплив воєнних конфліктів на міжнародні комунікації: історичний контекст та сучасні тенденції	23
РОЗДІЛ 2. ВПЛИВ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ НА МІЖНАРОДНІ КОМУНІКАЦІЇ	27
2.1. Інформаційна війна: російська пропаганда, дезінформація та стратегія України в інформаційному спротиві	27
2.3. Міжнародне сприйняття України: динаміка змін після 2014 та 2022 років	41
РОЗДІЛ 3. МАЙБУТНЄ МІЖНАРОДНИХ КОМУНІКАЦІЙ У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ	46
3.1. Комунікаційні стратегії України: дипломатія, культурна дипломатія, публічна дипломатія та роль соціальних мереж.....	46
3.2. Комунікаційна політика Росії: державна пропаганда, інформаційна війна та реакція міжнародної спільноти.....	58
3.3. Європейські підходи до міжнародних комунікацій.....	60
ВИСНОВКИ.....	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	66

ВСТУП

Збройна агресія Російської Федерації проти України стала одним із найважливіших чинників, що вплинули на міжнародні комунікації у XXI столітті. Війна призвела до масштабних змін у світовому інформаційному просторі, активізації дипломатичних зусиль та перегляду стратегії інформаційної безпеки багатьма державами. В умовах гібридної війни, де інформаційний компонент є не менш важливим, ніж військовий, міжнародні комунікації стали ключовим інструментом формування суспільної думки, мобілізації міжнародної спільноти та протидії дезінформації.

Одним із найбільш значущих аспектів впливу російської агресії на міжнародні комунікації є посилення ролі засобів масової інформації у висвітленні подій та викритті пропаганди. Західні медіа приділяють значну увагу ситуації в Україні, що сприяє формуванню міжнародної солідарності та посиленню санкційного тиску на агресора. Крім того, соціальні мережі та цифрові платформи стали потужним засобом інформаційної боротьби, надаючи можливість оперативного поширення достовірної інформації та викриття фейкових новин.

Важливим наслідком війни стало посилення співпраці міжнародних організацій та урядів у сфері стратегічних комунікацій. Європейський Союз, НАТО та ООН активізували свою комунікаційну діяльність, спрямовану на підтримку України та протидію російській дезінформації. Водночас війна сприяла перегляду підходів до інформаційної безпеки, що в майбутньому може змінити структуру глобальної комунікаційної системи.

Метою роботи є аналіз впливу збройної агресії Росії проти України на міжнародні комунікації та визначення основних змін у світовому інформаційному просторі.

Для досягнення поставленої мети окреслено такі **завдання**:

1. Визначити теоретичні підходи до аналізу міжнародних комунікацій в умовах збройних конфліктів.

2. Розкрити основні поняття, функції та інструменти міжнародних комунікацій, зокрема дипломатії та медіа.

3. Проаналізувати історичний досвід впливу воєнних конфліктів на міжнародні комунікації.

4. Дослідити інформаційну війну, дезінформаційні стратегії Росії та інформаційний спротив України.

5. Оцінити зміну міжнародного сприйняття України після 2014 і 2022 років та перспективи міжнародних комунікацій у контексті глобальної безпеки.

Об'єктом дослідження є міжнародні комунікації у контексті сучасних геополітичних викликів.

Предметом дослідження є вплив збройної агресії Росії проти України на міжнародні комунікаційні процеси, включаючи інформаційну політику держав, діяльність міжнародних організацій та медійне висвітлення війни.

Методологічну основу дослідження становлять системний підхід, метод аналізу міжнародних комунікацій, кейс-метод щодо інформаційної війни, історико-порівняльний метод та контент-аналіз комунікаційних стратегій.

Практичне значення роботи полягає у можливості використання висновків для розробки комунікаційних стратегій України в міжнародному середовищі, у підвищенні ефективності інформаційного спротиву та у викладанні курсів з міжнародних відносин, комунікаційних технологій і безпекових студій.

Структура дослідження охоплює вступ, три основні розділи, висновки та список використаних джерел. У першому розділі розглянуто теоретико-методологічні засади дослідження міжнародних комунікацій. У другому розділі проаналізовано вплив збройної агресії Росії проти України на світову інформаційну політику та міжнародне сприйняття України. У третьому розділі досліджено перспективи розвитку міжнародних комунікацій в умовах змін глобальної безпеки. Загальний обсяг роботи становить 60 сторінок, у бібліографії представлено 89 джерел.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Теоретичні підходи до дослідження міжнародних комунікацій в умовах війни

Дослідження впливу збройної агресії Росії проти України на міжнародні комунікації є багатовимірним явищем, що охоплює сфери міжнародних відносин, інформаційної війни, дипломатії, медіазнавства та кібербезпеки. У науковій та експертній літературі ця тема висвітлюється у контексті інформаційних стратегій держав, цифрової дипломатії, глобальної медійної екосистеми та викликів, пов'язаних із дезінформацією.

Серед фундаментальних праць, що аналізують міжнародні комунікації, варто виокремити роботи Мануеля Кастельса («Інформаційна епоха: економіка, суспільство та культура»), у яких автор досліджує вплив цифрових технологій на міжнародну політику, інформаційні потоки та формування глобального інформаційного простору¹. Його концепція «мережевого суспільства» безпосередньо пояснює, як сучасні війни ведуться не лише фізично, а й у віртуальному просторі. Іншою важливою монографією є «М'яка сила» Джозефа Ная, в якій автор розкриває механізми використання культурної, інформаційної та дипломатичної потужності держав для впливу на міжнародні відносини². В умовах війни Росії проти України концепція м'якої сили набула особливого значення, оскільки Україна активно застосовує інформаційні кампанії для мобілізації міжнародної підтримки. Монографія Пітера Померанцева «Нічого правдивого й усе можливе» висвітлює сучасні методи російської пропаганди, що є ключовим аспектом інформаційної війни у цьому конфлікті³. Автор детально аналізує, як кремлівська інформаційна політика використовує медіа та цифрові

¹ Castells M. The Information Age: Economy, Society, and Culture. Vol. 1: The Rise of the Network Society. Oxford: Blackwell Publishers, 1996. –202 p.

² Nye J. S. Soft Power: The Means to Success in World Politics. New York: PublicAffairs, 2004. 98 p

³ Pomerantsev P. Nothing Is True and Everything Is Possible: The Surreal Heart of the New Russia. New York: PublicAffairs, 2014. 12 p.

платформи для поширення дезінформації, що є важливим для розуміння глобальної комунікаційної стратегії Росії.

У академічному середовищі дослідження міжнародних комунікацій у контексті війни зосереджені на декількох ключових аспектах.

Інформаційна війна та дезінформація У статті Лансі Беннетта та Джеймса Лівінгстона (2018) «Епоха дезінформації: політика, технології та руйнівна комунікація» розглядається роль фейкових новин та інформаційних маніпуляцій у сучасній політиці, що є надзвичайно актуальним для дослідження впливу війни на інформаційний простір⁴. Аналогічно, Аліса Марвік і Ребекка Льюїс (2017) у статті «Маніпуляція медіа та дезінформація в інтернеті» аналізують методи використання соціальних мереж у пропаганді та політичному впливі, що особливо актуально у контексті війни Росії проти України⁵. Дипломатія та міжнародна реакція на конфлікт Армен Заріфіан (2022) у статті «Цифрова дипломатія України та глобальна реакція на війну Росії» аналізує, як Україна ефективно використовує соціальні медіа, дипломатичні звернення та міжнародну підтримку для протидії російській агресії⁶. Джозеф Най та Роберт Кеогейн (2021) «М'яка сила та роль публічної дипломатії у сучасних конфліктах» висвітлюють, як інформаційні кампанії впливають на міжнародну політику та зміну громадської думки щодо конфліктів⁷. Використання цифрових технологій у військових конфліктах Томас Рід (2020) «Активні заходи: таємна історія дезінформації та політичної війни» детально розглядає історію використання інформаційних операцій у воєнних конфліктах та їхню роль у формуванні сучасних інформаційних стратегій⁸.

⁴ Bennett W. L., Livingston S. The Disinformation Order: Disruptive Communication and the Decline of Democratic Institutions, *European Journal of Communication*. 2018. Vol. 33, No. 2. P. 122.

⁵ Marwick A., Lewis R. *Media Manipulation and Disinformation Online*. New York: Data & Society Research Institute, 2017. P. 43.

⁶ Zarifian A. Ukraine's Digital Diplomacy and Global Response to Russia's War. *Journal of International Affairs*. 2022. Vol. 75, No. 2. P. 46.

⁷ Nye J. S., Keohane R. O. *Soft Power and the Role of Public Diplomacy in Contemporary Conflicts*. Global Affairs. 2021. Vol. 7, No. 1. P. 19.

⁸ Rid T. *Active Measures: The Secret History of Disinformation and Political Warfare*. New York: Farrar, Straus and Giroux, 2020. P. 67.

Окрім академічної літератури, важливе значення мають аналітичні звіти міжнародних організацій та аналітичних центрів.

Звіт Європейського Союзу (2022) «Дезінформація та гібридні загрози в Україні» досліджує механізми поширення російської дезінформації та стратегії ЄС щодо її протидії⁹. У аналітичному звіті RAND Corporation (2021) «Стратегії інформаційної війни Росії» детально представлено інформаційні операції, які Кремль веде на міжнародній арені¹⁰. У дослідженні Chatham House (2022) «Роль медіа у сучасних війнах: кейс України» оцінено¹¹, як міжнародні медіа впливають на сприйняття війни в Україні серед світової аудиторії.

Аналіз наукової та експертної літератури демонструє, що тема міжнародних комунікацій у контексті воєнних конфліктів є широко дослідженою в різних дисциплінах: від інформаційної безпеки до дипломатії та політичної комунікації. Монографії та фундаментальні праці закладають основу для розуміння глобальних процесів інформаційного впливу, тоді як наукові статті деталізують механізми сучасної дезінформації та цифрової дипломатії. Аналітичні звіти міжнародних організацій дозволяють оцінити реальні заходи щодо протидії інформаційним загрозам.

При дослідженні міжнародних комунікацій, особливо у контексті впливу воєнних конфліктів, необхідно визначити ключові поняття, що формують теоретичну та методологічну основу аналізу. Використання чітких термінів дозволяє забезпечити точність висновків, уникнути неоднозначностей у трактуванні та систематизувати інформацію. У даній роботі застосовуються поняття, що стосуються як класичних теорій комунікації, так і сучасних феноменів, пов'язаних із розвитком цифрових технологій та інформаційних війн.

Перелік термінів і їх визначення

⁹ EEAS Report on Foreign Information Manipulation and Interference Threats, Disinformation and Hybrid Threats in Ukraine: Challenges and Responses. European External Action Service Report. Brussels: EEAS, 2022. 8 p.

¹⁰ RAND Corporation Analytical Report (2021) "Russia's Information Warfare Strategies" [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.rand.org/pubs/corporate_pubs/CPA1065-2.html

¹¹ Chatham House (2022) "The Role of Media in Modern Wars: The Case of Ukraine" [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.chathamhouse.org/2023/09/annual-review-2022-23>

Міжнародні комунікації – процес обміну інформацією між державами, міжнародними організаціями, ЗМІ, корпораціями та окремими особами, що має вплив на політичні, економічні та соціальні процеси у глобальному масштабі¹².

Дипломатія – офіційна діяльність держав, спрямована на налагодження та підтримку міжнародних відносин, що здійснюється через переговори, дипломатичні місії та зовнішньополітичні ініціативи¹³.

Media – сукупність засобів масової інформації (телебачення, радіо, друковані та онлайн-видання, соціальні мережі), що відіграють роль у поширенні інформації, формуванні громадської думки та інформаційній війні¹⁴.

Пропаганда – систематичне поширення інформації або ідей з метою формування певної точки зору, підтримки політичних рішень або маніпулювання масовою свідомістю¹⁵.

Фейкові новини (fake news) – неправдиві або маніпулятивні повідомлення, що поширюються з метою дезінформації, політичного впливу або отримання економічної вигоди¹⁶.

Інформаційні війни – використання медіа та цифрових технологій для дезінформації, впливу на політичні процеси та громадську думку в міжнародному масштабі, часто у контексті геополітичних конфліктів¹⁷.

Кіберпропаганда – використання цифрових технологій, соціальних мереж та автоматизованих алгоритмів для поширення пропагандистських матеріалів та маніпуляції суспільною думкою¹⁸.

¹² McPhail, T. L. *Global Communication: Theories, Stakeholders, and Trends*. Wiley-Blackwell, 2014. P. 54.

¹³ Berridge G. R. *Diplomacy: Theory and Practice*. 5th ed. Palgrave Macmillan, 2015. P. 280.

¹⁴ Briggs A., Burke P. *A Social History of the Media: From Gutenberg to the Internet*. 3rd ed. Polity, 2010. P.112.

¹⁵ Taylor P. M. *Munitions of the Mind: A History of Propaganda from the Ancient World to the Present Era*. 3rd ed. Manchester University Press, 2003. P. 54.

¹⁶ Allcott H., Gentzkow M. Social Media and Fake News in the 2016 Election. *Journal of Economic Perspectives*, 2017, vol. 31(2), p. 214.

¹⁷ Pomerantsev P. *Nothing is True and Everything is Possible: The Surreal Heart of the New Russia*. PublicAffairs, 2014. P. 89.

¹⁸ Rid T. *Active Measures: The Secret History of Disinformation and Political Warfare*. Farrar, Straus and Giroux, 2020. P. 51.

Гібридна війна – стратегія ведення конфлікту, що поєднує традиційні військові дії з інформаційними атаками, кіберагресією та економічними санкціями¹⁹.

М'яка сила (soft power) – здатність держави впливати на міжнародні процеси не шляхом військової сили, а через дипломатію, культуру, медіа та гуманітарні ініціативи²⁰.

Громадянська журналістика – діяльність звичайних громадян, які використовують цифрові платформи для поширення новин та інформації, що часто стає альтернативним джерелом подій на місцях конфліктів²¹.

Дезінформація – свідоме поширення неправдивої інформації для введення в оману суспільства, дискредитації політичних опонентів або створення хаосу в міжнародних відносинах²².

Цензура – контроль або обмеження доступу до інформації державними або корпоративними структурами з метою впливу на громадську думку або придушення альтернативних точок зору²³.

13. *Медіаманіпуляції* – використання технік монтажу, маніпулятивного заголовку, вибіркового висвітлення подій для створення необхідного інформаційного впливу²⁴.

Дипломатична комунікація – офіційне або неформальне спілкування між представниками держав та міжнародних організацій для вирішення конфліктів, узгодження угод та забезпечення міжнародної стабільності²⁵.

Цифрова дипломатія – використання інтернет-технологій, соціальних мереж та цифрових платформ для міжнародних комунікацій, підтримки дипломатичних відносин та просування інтересів держави у глобальному просторі²⁶.

¹⁹ Hoffman F. G. Hybrid Warfare and Challenges. Joint Force Quarterly, 2009, vol. 52, p. 35.

²⁰ Nye J. S. Soft Power: The Means to Success in World Politics. PublicAffairs, 2004. P. 63.

²¹ Allan S., Thorsen, E. (eds.). Citizen Journalism: Global Perspectives. Peter Lang, 2009. P. 89.

²² Wardle C., Derakhshan, H. Information Disorder: Toward an Interdisciplinary Framework for Research and Policy Making. Council of Europe report, 2017. P. 76.

²³ Müller B. Censorship and Cultural Regulation in the Modern Age. Palgrave Macmillan, 2015. P. 90.

²⁴ Jowett G. S., O'Donnell, V. Propaganda & Persuasion. 7th ed. SAGE Publications, 2019. P. 13.

²⁵ Riordan S. The New Diplomacy. Polity Press, 2003. P. 56.

²⁶ Bjola C., Holmes M. (eds.). Digital Diplomacy: Theory and Practice. Routledge, 2015. P. 81.

Інформаційна глобалізація – процес інтеграції світового інформаційного простору завдяки технологічному прогресу, що дозволяє міжнародним акторам здійснювати миттєвий обмін даними²⁷.

Кіберзагрози в міжнародних комунікаціях – ризики, пов'язані з використанням цифрових технологій у шпигунстві, втручанні у вибори, кібератаках на державні та приватні інституції²⁸.

Терміни, представлені в даному переліку, є ключовими для аналізу міжнародних комунікацій та їхнього впливу на глобальні процеси. Вони дозволяють систематизувати дослідження, визначити взаємозв'язки між інформаційними технологіями, політикою, дипломатією та безпекою. З огляду на сучасні виклики, такі як інформаційні війни, дезінформація та розвиток цифрових комунікацій, розуміння цих понять є критично важливим для оцінки міжнародних процесів та їхнього впливу на світовий порядок.

Для комплексного аналізу впливу збройної агресії Росії проти України на міжнародні комунікації у цій роботі використано низку наукових методів. Вони дозволяють не лише структурувати дослідження, але й забезпечити об'єктивність та всебічність аналізу явищ, що відбуваються в інформаційному просторі під час війни. Застосовані методи можна поділити на загальнофілософські, загальнотеоретичні та прикладні.

Загальнофілософські методи допомагають розкрити природу міжнародних комунікацій у контексті війни та пояснити глобальні тенденції, що формуються в результаті воєнного конфлікту.

Діалектичний метод застосовується для аналізу розвитку міжнародних комунікацій під впливом воєнних дій. Він дозволяє дослідити зміни у медіасередовищі, політичному дискурсі та міжнародних відносинах через призму суперечностей, що виникають між сторонами конфлікту. Наприклад, протистояння між офіційними заявами Росії та України в міжнародному інформаційному просторі ілюструє процес еволюції інформаційної війни.

²⁷ Tomlinson. J. *Globalization and Culture*. University of Chicago Press, 1999. P. 45.

²⁸ Singer P. W., Friedman A. *Cybersecurity and Cyberwar: What Everyone Needs to Know*. Oxford University Press, 2014. P. 98.

Герменевтичний метод використовується для інтерпретації дискурсивних практик, які застосовують міжнародні актори під час висвітлення війни. Аналіз офіційних заяв міжнародних організацій, дипломатичних звернень, текстів ЗМІ та пропагандистських наративів дозволяє розкрити глибші смисли, які формують міжнародну громадську думку щодо конфлікту.

Загальнотеоретичні методи забезпечують системний підхід до вивчення впливу війни на міжнародні комунікації, дозволяючи визначити закономірності та механізми функціонування інформаційного простору в умовах конфлікту.

Системний підхід дозволяє розглядати міжнародні комунікації як складну багаторівневу систему, що складається з різних інформаційних потоків, учасників (держави, міжнародні організації, медіа, громадськість) та механізмів впливу (дипломатія, пропаганда, соціальні мережі, кібероперації). У рамках цього підходу досліджено, як взаємодіють традиційні та цифрові медіа в умовах війни.

Порівняльний метод застосовується для аналізу медіастратегій та комунікаційних політик України та Росії, а також для вивчення міжнародних реакцій на війну. Наприклад, у роботі порівнюються тактики ведення інформаційної війни, які застосовує Кремль, із контрстратегіями України, зокрема використанням цифрової дипломатії та медіаактивізму.

Контент-аналіз використано для вивчення медіаповідомлень міжнародних та національних ЗМІ щодо висвітлення війни. Проаналізовано публікації таких видань, як BBC, CNN, The New York Times, Al Jazeera, а також українських і російських ЗМІ для виявлення тенденцій у подачі інформації.

Прикладні методи дозволяють отримати конкретні емпіричні дані щодо впливу війни на міжнародні комунікації та оцінити ефективність інформаційних стратегій, які використовуються під час конфлікту.

Соціологічний метод (аналіз соціальних опитувань) дозволяє оцінити, як міжнародна спільнота сприймає війну в Україні. Використано дані досліджень провідних соціологічних центрів, таких як Pew Research Center, Gallup, European

Council on Foreign Relations, що демонструють зміни у ставленні до України та Росії у міжнародному контексті.

Метод дискурс-аналізу використано для дослідження офіційних заяв політичних лідерів, резолюцій міжнародних організацій та дипломатичних звернень щодо війни, що дозволяє зрозуміти, як формуються ключові меседжі у світовій політиці та як вони впливають на подальший розвиток конфлікту.

Застосування різних методів дослідження дозволяє здійснити комплексний аналіз впливу війни на міжнародні комунікації. Філософські методи допомагають зрозуміти фундаментальні закономірності комунікаційних процесів під час війни. Теоретичні методи дозволяють систематизувати інформацію, аналізувати структуру міжнародних комунікацій та їх трансформації під час конфлікту. Прикладні методи дають можливість отримати емпіричні дані та оцінити реальні наслідки інформаційної війни. Завдяки такому комплексному підходу дослідження дозволяє не лише виявити тенденції впливу війни на міжнародні комунікації, а й визначити ефективність комунікаційних стратегій, які використовують держави та міжнародні організації у відповідь на виклики, спричинені збройним конфліктом.

1.2. Поняття та основні функції міжнародних комунікацій

Міжнародні комунікації – це процес обміну інформацією між суб'єктами міжнародних відносин, включаючи держави, міжнародні організації, транснаціональні корпорації, неурядові організації, засоби масової інформації та окремих осіб. Вони охоплюють широкий спектр форм взаємодії, таких як дипломатія, міжнародна журналістика, культурний обмін, економічні переговори та цифрові технології комунікації.

Сучасне розуміння міжнародних комунікацій сформувалося на перетині кількох міждисциплінарних галузей знань, зокрема соціології, політології, міжнародних відносин, лінгвістики, медіазнавства та інформаційних технологій. Така взаємодія сприяла формуванню концепції міжнародних комунікацій як багатовимірного явища, що охоплює як традиційні дипломатичні практики, так і

новітні форми інформаційної взаємодії у цифровому середовищі. Одним із перших дослідників, що звернув увагу на вплив медіа на міжнародні відносини, був канадський теоретик Маршалл Маклюен. У своїх працях, зокрема "Галактика Гутенберга"²⁹ та "Розуміння медіа"³⁰, він описав феномен глобального села, який передбачає, що завдяки розвитку технологій комунікація перестане бути локальною і набуває планетарного масштабу. Його ідеї суттєво вплинули на подальші дослідження міжнародних комунікацій, особливо в контексті впливу ЗМІ на формування суспільної думки та політичного дискурсу.

Американський соціолог і політолог Гарольд Лассуелл також зробив значний внесок у вивчення міжнародних комунікацій. Його модель комунікації, що містить п'ять основних питань (хто? що? яким каналом? кому? з яким ефектом?), стала фундаментальною у вивченні механізмів поширення інформації. Г. Лассуелл особливо зосереджувався на пропаганді та маніпулятивних аспектах комунікацій у міжнародному контексті, що досі є актуальними у дослідженнях інформаційної війни та гібридних загроз³¹.

Ще одним важливим теоретиком у сфері міжнародних комунікацій є Джозеф Най, автор концепції "м'якої сили". У своїх працях, таких як "М'яка сила: засоби досягнення успіху у світовій політиці", він аналізує, як інформаційні технології, культура та ідеї можуть використовуватися державами для впливу на світову політику без застосування воєнної сили. Його концепція є особливо актуальною в епоху цифрових медіа, коли комунікаційні стратегії держав стають важливішими за традиційні військові або економічні засоби впливу³².

На думку Дж. Ная розвиток міжнародних комунікацій як наукової дисципліни відображає складну взаємодію між технологічним прогресом, соціальними змінами та еволюцією політичного дискурсу. Дослідження в цій

²⁹ McLuhan, M. The Gutenberg Galaxy: The Making of Typographic Man. – Toronto : University of Toronto Press, 1962. P. 293.

³⁰ McLuhan, M. Understanding Media: The Extensions of Man. – New York : McGraw-Hill, 1964. P. 359.

³¹ Lasswell, H. D. Propaganda Technique in the World War. – New York : Peter Smith, 1927. P. 318.

³² Nye J. S. Soft Power: The Means to Success in World Politics. – New York : Public Affairs, 2004. P. 19.

галузі продовжують збагачуватися новими теоріями, що враховують трансформацію медійного середовища та глобалізацію інформаційних потоків³³.

Мануель Кастельс є одним із ключових теоретиків, які аналізують вплив інформаційних технологій на економічні, соціальні та культурні процеси у глобальному масштабі. У своїй фундаментальній трилогії «Інформаційна епоха: економіка, суспільство та культура», що складається з трьох томів: «Мережеве суспільство»³⁴ (1996), «Влада і комунікація»³⁵ (1997), «Кінець тисячоліття»³⁶ (1998), він детально розглядає трансформацію суспільства під впливом інформаційних технологій. Його концепція базується на тому, що з розвитком цифрових технологій класичні структури політики, економіки та культури радикально змінюються, породжуючи нові форми соціальної організації та міжнародних комунікацій. М. Кастельс запропонував поняття «мережевого суспільства», у якому інформаційні потоки відіграють центральну роль у формуванні глобальної взаємодії. Він доводить, що економічні, політичні та соціальні процеси все більше організовуються за принципом мереж, які виходять за межі традиційних державних кордонів. У цьому контексті міжнародні комунікації більше не обмежуються офіційною дипломатією чи медіапропагандою, а стають складною системою взаємодії урядів, корпорацій, громадських рухів та індивідуальних користувачів. Це веде до формування нової глобальної публічної сфери, в якій інформаційні технології впливають на політичні рішення та соціальні рухи.

Окрему увагу Кастельс приділяє ролі ЗМІ та цифрових платформ у міжнародних комунікаціях. На його думку, в умовах інформаційної епохи класичні засоби масової інформації поступово втрачають свою монополію на формування порядку денного, поступаючись місцем децентралізованим комунікаційним мережам, таким як соціальні медіа, блоги та онлайн-спільноти. Він зазначає, що ці процеси створюють нові виклики для держав, оскільки вони

³³ Nye, J. S. *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. – New York : Public Affairs, 2004. P. 12.

³⁴ Castells, M. *The Rise of the Network Society*. – 2nd ed. – Oxford : Wiley-Blackwell, 2010. P. 597.

³⁵ Castells, M. *The Power of Identity*. – 2nd ed. – Oxford : Wiley-Blackwell, 2010. P. 65.

³⁶ Castells, M. *End of Millennium*. – 2nd ed. – Oxford : Wiley-Blackwell, 2010. P. 112.

більше не можуть ефективно контролювати потоки інформації у глобальному просторі. Ще одним важливим аспектом аналізу М. Кастельса є його дослідження влади у цифрову епоху. Він підкреслює, що інформаційні технології дозволяють як централізоване управління, так і децентралізовану мобілізацію соціальних рухів. З одного боку, держави та корпорації використовують цифрові технології для спостереження, цензури та маніпуляції громадською думкою³⁷. З іншого боку, соціальні мережі та альтернативні медіаплатформи відкривають нові можливості для демократизації комунікації, сприяючи самоорганізації громадянського суспільства. Ця двоїстість цифрових технологій особливо яскраво проявляється у міжнародних конфліктах, де боротьба за інформаційний простір стає не менш важливою, ніж військові чи економічні дії.

Міжнародні комунікації виконують кілька ключових функцій, які визначають їхню роль у сучасному світі. Інформаційна функція забезпечує поширення інформації про міжнародні події, дипломатичні ініціативи, політичні рішення та економічні тенденції. Засоби масової інформації відіграють ключову роль у формуванні громадської думки та впливі на політику.

Регулятивна функція спрямована на встановлення та підтримку міжнародних норм і стандартів поведінки держав та інших акторів. Організації на кшталт ООН, ЄС, ОБСЄ та СОТ використовують комунікаційні механізми для розробки і впровадження міжнародних угод та правил.

Культурна функція сприяє міжкультурному обміну, розвитку глобальних трендів у мистецтві, науці та освіті. Комунікації в цій сфері допомагають налагодженню взаєморозуміння між народами та зміцненню міждержавних зв'язків.

Політична функція охоплює механізми дипломатії, пропаганди, міжнародного лобіювання та формування іміджу держави на міжнародній арені. Держави активно використовують комунікаційні стратегії для просування своїх національних інтересів.

³⁷ Castells, M. *The Power of Identity*. – 2nd ed. – Oxford : Wiley-Blackwell, 2010. P. 209.

Економічна функція пов'язана з глобалізацією ринків, міжнародною торгівлею та транснаціональними фінансовими потоками. Корпоративні комунікації та економічна дипломатія відіграють важливу роль у формуванні стійких економічних відносин між країнами.

Безпекова функція міжнародних комунікацій використовується для запобігання конфліктам, забезпечення міжнародної стабільності та боротьби з глобальними загрозами, такими як тероризм, кіберзлочинність, екологічні кризи. Важливу роль у цьому процесі відіграють міжнародні організації, дипломатичні місії та аналітичні центри.

Наукова література, присвячена міжнародним комунікаціям, відображає різні аспекти цього явища. Серед основних джерел досліджень можна виділити монографії та підручники, серед яких роботи Дж. Ная («М'яка сила: засоби досягнення успіху у світовій політиці»), М. Кастельса («Інформаційна епоха: економіка, суспільство та культура»), що аналізують глобалізацію комунікацій та роль інформаційних технологій. Наукові статті, опубліковані в журналах *International Journal of Communication*³⁸, *Journal of Global Communication*³⁹, *Global Media and Communication*⁴⁰, розглядають сучасні тенденції у сфері міжнародних комунікацій. Крім того, експертні публікації та звіти таких аналітичних центрів, як RAND Corporation⁴¹, Brookings Institution⁴², Chatham House⁴³, досліджують політичні та економічні аспекти міжнародних комунікацій.

Отже, міжнародні комунікації є багатогранним феноменом, що охоплює політичні, економічні, культурні та безпекові аспекти взаємодії між суб'єктами міжнародних відносин. Вони відіграють важливу роль у формуванні світового

³⁸ *International Journal of Communication*. – University of Southern California Annenberg Press. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://ijoc.org> (дата звернення: 27.04.2025).

³⁹ *Journal of Global Communication*. – Taylor & Francis Online. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.tandfonline.com/journals/rjgc20> (дата звернення: 27.04.2025).

⁴⁰ *Global Media and Communication*. – SAGE Publications. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://journals.sagepub.com/home/gmc> (дата звернення: 27.04.2025).

⁴¹ RAND Corporation. Reports on International Communications and Global Security. – RAND Corporation. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.rand.org> (дата звернення: 27.04.2025).

⁴² Brookings Institution. Global Communications and Policy Reports. – Brookings Institution. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.brookings.edu> (дата звернення: 27.04.2025).

⁴³ Chatham House. Research Papers on Global Communications. – Chatham House, The Royal Institute of International Affairs. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.chathamhouse.org> (дата звернення: 27.04.2025).

порядку, глобальних інформаційних потоків та міжнародної стабільності. Сучасні дослідження підтверджують, що розвиток цифрових технологій значно впливає на міжнародні комунікації, розширюючи можливості дипломатії, медіа та економічного співробітництва.

1.3. Інструменти міжнародної комунікації: дипломатія, медіа

Міжнародні комунікації є багатовимірним процесом, що включає різні механізми взаємодії між державами, міжнародними організаціями, громадськими структурами, корпораціями та засобами масової інформації. Серед основних інструментів міжнародної комунікації ключову роль відіграють дипломатія та медіа. Вони забезпечують обмін інформацією, формування міжнародного порядку денного, вплив на громадську думку та створення образу держави на світовій арені.

Дипломатія є традиційним і найстарішим механізмом міжнародної комунікації, який забезпечує налагодження відносин між державами та іншими суб'єктами міжнародних відносин. Основна функція дипломатії – комунікація між державами для підтримки міжнародної стабільності, узгодження політичних рішень та вирішення конфліктів. Дипломатія здійснюється через дипломатичних представників, офіційні заяви, переговори, міждержавні угоди та дипломатичні протоколи⁴⁴.

Сучасна дипломатія зазнала значної трансформації під впливом розвитку технологій та глобалізації. Якщо раніше дипломатичні процеси відбувалися у вузькому колі політичних та дипломатичних еліт, то сьогодні вони дедалі більше стають публічними. Це явище отримало назву публічної дипломатії, коли держави активно використовують засоби масової інформації, соціальні мережі та цифрові платформи для комунікації з іноземною аудиторією. Наприклад, зовнішньополітичні відомства та глави держав активно застосовують Twitter,

⁴⁴ Snow N., Taylor P. (Eds.). *Routledge Handbook of Public Diplomacy*. – 2nd ed. – New York : Routledge, 2020. P. 301.

Facebook та YouTube для поширення своїх повідомлень і формування міжнародного іміджу⁴⁵.

Дипломатія поділяється на кілька основних видів: традиційну дипломатію, багатосторонню дипломатію, економічну дипломатію та кризову дипломатію. Традиційна дипломатія включає прямі міждержавні переговори та офіційні зустрічі між представниками урядів. Багатостороння дипломатія реалізується через міжнародні організації, такі як ООН, ЄС, НАТО та СОТ. Економічна дипломатія спрямована на просування національних економічних інтересів, укладення торгових угод і залучення інвестицій. Кризова дипломатія застосовується під час міжнародних конфліктів та кризових ситуацій, де держави або міжнародні організації намагаються знайти шляхи мирного врегулювання.

У сучасному світі міжнародна дипломатія також включає цифрову дипломатію (*e-diplomacy*), що використовує інформаційні технології для налагодження міжнародних відносин. Уряди багатьох країн відкривають офіційні акаунти в соціальних мережах, організовують онлайн-конференції, застосовують big data та штучний інтелект для аналізу міжнародних процесів.

Засоби масової інформації є другим важливим інструментом міжнародної комунікації, який відіграє ключову роль у поширенні інформації, формуванні суспільної думки та впливі на політичні процеси. В епоху глобалізації медіа стали не лише джерелом інформації, а й потужним інструментом політичного та економічного впливу на міжнародному рівні.

Медіа, як інструмент міжнародної комунікації, виконує кілька важливих функцій⁴⁶:

1. Інформаційна функція;
2. Пропагандистська функція;
3. Мобілізаційна функція;
4. Дипломатична функція.

⁴⁵ Saliu H. Rethinking media diplomacy and public diplomacy towards a new concept: Digital media diplomacy, Online Journal Modelling the New Europe., 2022., No. 36. P. 27.

⁴⁶ Manor I., Huang Z. A. Digitalization of public diplomacy: Concepts, trends, and challenges, Communication and the Public., 2022., Vol. 7, No. 1. P. 23.

Інформаційна функція є однією з основних у діяльності міжнародних медіа, оскільки забезпечує швидке та широкомасштабне поширення новин про світові події. В епоху глобалізації та цифрових технологій інформація стала ключовим ресурсом, який визначає політичні, економічні та соціальні процеси. Завдяки міжнародним новинним агентствам, таким як BBC, CNN, Al Jazeera, Reuters, The New York Times та інші, громадськість отримує актуальні відомості про міжнародні події практично в режимі реального часу. Така функція має вирішальне значення у формуванні світового порядку денного, оскільки те, як і з якою інтонацією подається новина, впливає на сприйняття події аудиторією. Наприклад, у випадку збройних конфліктів або політичних криз, саме новинні агентства визначають, які аспекти ситуації висвітлювати та які акценти розставляти. Завдяки цьому міжнародні медіа можуть не лише передавати інформацію, але й фактично визначати рівень уваги до тієї чи іншої теми у світовій політиці⁴⁷. Особливістю сучасного інформаційного середовища є його інтерактивність і багатоканальність. Окрім традиційних телевізійних новинних каналів, важливу роль відіграють цифрові платформи та соціальні мережі. Twitter, YouTube та Facebook стали невід'ємними компонентами міжнародних комунікацій, через які поширюються новини, аналітика та коментарі експертів. У деяких випадках, зокрема під час революцій чи кризових ситуацій, саме громадянські журналісти та активісти стають основними джерелами інформації, транслюючи події напряду з місця подій без участі традиційних медіа.

Пропаганда завжди була потужним інструментом міжнародних комунікацій, і сучасні медіа відіграють ключову роль у поширенні певних наративів на глобальному рівні. Держави, політичні лідери та різні ідеологічні групи активно використовують засоби масової інформації для просування власних інтересів та формування вигідного для них інформаційного простору. Використання пропаганди у міжнародних медіа може мати різні форми, що може бути як відкрита агітація, коли певні країни через свої державні телеканали

⁴⁷ Azeez I. A. The influence of digital diplomacy on foreign policy, *Journal of Tourism Economics and Policy*., 2023. – Vol. 8, No. 1. P. 26.

(наприклад, Russia Today або CGTN) поширюють офіційну позицію уряду, так і тонкіші форми маніпуляції через інформаційні вкиди, спотворення фактів або акцентування лише на певних аспектах подій⁴⁸. Такі прийоми активно використовуються у періоди геополітичних загострень, коли контроль над інформаційним полем стає важливим інструментом боротьби.

Пропагандистська функція міжнародних медіа також проявляється у створенні стереотипів щодо інших країн чи культур. За допомогою медіа можна формувати як позитивний, так і негативний імідж тієї чи іншої держави. Наприклад, висвітлення подій у країнах Близького Сходу у західних ЗМІ часто містить певний упереджений контекст, що впливає на сприйняття цих країн глобальною аудиторією. Окремою загрозою є використання дезінформації як засобу політичного впливу⁴⁹. Фейкові новини та маніпулятивні матеріали стали потужною зброєю в інформаційних війнах. Слід зазначити, що термін "фейкові новини" (fake news) набув широкого вжитку в сучасному інформаційному просторі, однак його витоки сягають значно раніших періодів. Використання сфальсифікованої інформації з метою впливу на суспільну свідомість можна знайти ще у XIX столітті, коли газети поширювали сенсаційні, але неправдиві матеріали для привернення уваги читачів та маніпуляції громадською думкою. Згодом цей підхід активно використовувався в політичній пропаганді XX століття, зокрема під час Першої та Другої світових воєн, коли дезінформація стала стратегічним інструментом ведення війни. Проте справжнього глобального поширення термін "фейкові новини" набув у XXI столітті, особливо під час президентських виборів у США у 2016 році, коли соціальні мережі стали головним майданчиком для масового поширення неправдивих новин. У сучасних міжнародних комунікаціях фейкові новини використовуються не лише для дискредитації політичних опонентів, а й для створення альтернативних інформаційних реальностей, що можуть змінювати політичний баланс,

⁴⁸ Gumenyuk T., Frotveit M., Bondar I., Horban Y. Cultural diplomacy in modern international relations: The influence of digitalization, *Journal of Theoretical and Applied Information Technology*. 2021. Vol. 99, No. 12. P. 2.

⁴⁹ Gilboa E. Moving to a new phase in public diplomacy research, *A Research Agenda for Public Diplomacy*. Cheltenham : Edward Elgar Publishing, 2023. P. 6.

формувати громадську думку та впливати на міждержавні відносини. Одним із найважливіших аспектів впливу медіа на міжнародні процеси є їхня здатність мобілізувати суспільство до активних дій. Сучасні цифрові платформи дозволяють швидко об'єднувати людей навколо певних ідей, політичних рухів або протестних кампаній.

Медіа можуть відігравати вирішальну роль у політичних переворотках, революціях та громадських протестах. Яскравим прикладом є роль соціальних мереж під час Арабської весни, коли Twitter і Facebook стали основними каналами комунікації для протестувальників у Тунісі, Єгипті, Лівії та Сирії. Аналогічно, під час Революції Гідності в Україні соціальні медіа використовувалися для координації протестів, поширення інформації та мобілізації міжнародної підтримки.

Мобілізаційний потенціал медіа також використовується у гуманітарних та соціальних ініціативах. Міжнародні благодійні організації, екологічні рухи та правозахисні групи використовують медіа для привернення уваги до критичних питань, таких як зміни клімату, порушення прав людини чи гуманітарні катастрофи. Глобальна реакція на військові конфлікти та природні катастрофи багато в чому залежить від того, як медіа висвітлюють події та чи здатні вони викликати масову підтримку серед населення інших країн.

Медіа також виступають посередниками у дипломатичних відносинах між країнами та міжнародними організаціями. Вони відіграють важливу роль у формуванні громадської думки щодо зовнішньої політики держав, допомагаючи або ускладнюючи налагодження міждержавних відносин⁵⁰.

Дипломатична функція медіа проявляється у тому, що ЗМІ можуть бути використані як інструмент "м'якої сили", який дозволяє державам впливати на інші країни без застосування військової сили чи економічного тиску. Наприклад, міжнародні мовники, такі як BBC World News або France 24, можуть поширювати позитивний імідж своєї країни серед глобальної аудиторії,

⁵⁰ Sheludiakova N., Mamurov B., et al. Communicating the foreign policy strategy: On instruments and means of Ministry of Foreign Affairs of Ukraine, SHS Web of Conferences. 2021. Vol. 104. P. 3.

пропагуючи культурні, наукові та технологічні досягнення. Крім того, медіа можуть сприяти дипломатичним переговорам, виконуючи функцію комунікаційного посередника між сторонами конфлікту⁵¹. Журналістські розслідування, аналітичні матеріали та публічні дискусії у медіапросторі можуть впливати на прийняття політичних рішень, сприяти міжнародному посередництву та підтримувати дипломатичні ініціативи.

Важливим аспектом є й те, що міжнародні медіа можуть відігравати роль у запобіганні конфліктам. Об'єктивне та багатостороннє висвітлення ситуації допомагає формувати реалістичне розуміння ситуації серед глобальної аудиторії, зменшуючи ризик ескалації напруги. У цьому контексті журналістика стає не лише засобом інформування, але й частиною ширшого процесу врегулювання міжнародних відносин.

Медіа-середовище можна розділити на традиційні (телебачення, радіо, друковані видання) та нові цифрові медіа (соціальні мережі, блоги, онлайн-платформи). Традиційні медіа, такі як CNN або BBC, залишаються важливими гравцями у сфері міжнародних комунікацій, оскільки вони мають глобальну аудиторію та значний вплив на формування громадської думки. Цифрові медіа створили новий рівень комунікацій, оскільки вони забезпечують швидкість, доступність та інтерактивність.

У сучасному світі важливим інструментом стали соціальні мережі, які використовуються державними структурами, міжнародними організаціями, активістами та журналістами для поширення інформації та взаємодії з аудиторією. Вони сприяють розвитку цифрової дипломатії, дозволяючи миттєво реагувати на міжнародні події та комунікувати з громадськістю. Разом із розвитком цифрових технологій виникла й проблема інформаційної безпеки та фейкових новин. Держави змушені розробляти нові стратегії боротьби з дезінформацією, а міжнародні організації, такі як ЄС та НАТО, запроваджують

⁵¹ Garud-Patkar N. Is digital diplomacy an effective foreign policy tool? Evaluating India's digital diplomacy through agenda-building in South Asia, Place Branding and Public Diplomacy. 2022. Vol. 18, No. 2. P. 5.

програми для захисту інформаційного простору⁵². Використання алгоритмів та штучного інтелекту для відстеження та блокування фейкових новин стає важливою складовою сучасних міжнародних комунікацій. Таким чином, дипломатія та медіа є ключовими інструментами міжнародної комунікації, які взаємодіють між собою та доповнюють одне одного. Дипломатія залишається традиційним засобом встановлення міжнародних контактів, тоді як медіа слугують каналом для донесення інформації та формування громадської думки. В умовах цифрової епохи міжнародні комунікації дедалі більше переходять у віртуальний простір, що змінює механізми взаємодії між державами, організаціями та суспільством.

1.4. Вплив воєнних конфліктів на міжнародні комунікації: історичний контекст та сучасні тенденції

Міжнародні комунікації завжди відігравали важливу роль у воєнних конфліктах, впливаючи як на їх перебіг, так і на післявоєнне врегулювання. Війни змінювали структуру інформаційного обміну, змушуючи держави адаптувати свої стратегії комунікації до нових умов. Починаючи з найдавніших часів, війни супроводжувалися поширенням пропаганди, стратегічного використання інформації та обмеженням доступу до неї. Однак у сучасному світі, з розвитком цифрових технологій та соціальних медіа, характер міжнародних комунікацій у контексті воєнних конфліктів зазнав кардинальних змін.

Історично воєнні конфлікти завжди супроводжувалися пропагандою та інформаційними маніпуляціями. Ще в часи Римської імперії володарі використовували інформаційні кампанії, щоб створити позитивний образ своїх військових походів та дискредитувати ворогів. Наприклад, Юлій Цезар у своїх Записках про галльську війну створив імідж себе як великого полководця, виправдовуючи свої завоювання перед римською аудиторією.

⁵² Huang Z. A., Wang R. Exploring China's digitalization of public diplomacy on Weibo and Twitter: A case study of the US–China trade war, *International Journal of Communication*. 2021. Vol. 15. P. 9.

У ХХ столітті комунікація стала невід'ємною частиною воєнних стратегій. Під час Першої світової війни держави активно використовували друковані газети, плакати та радіо для поширення патріотичних настроїв та створення образу ворога. Наприклад, Велика Британія через ЗМІ зображала Німеччину як агресора, що сприяло мобілізації підтримки з боку союзників. У цей період також вперше почали застосовувати цензуру, щоб контролювати потоки інформації, яка могла б деморалізувати військових та цивільне населення⁵³.

Друга світова війна стала етапом, коли міжнародні комунікації почали активно використовуватися не лише для внутрішньої, але й для зовнішньої пропаганди. Радіостанції, такі як BBC, Voice of America та Радіо Москва, стали ключовими інструментами у формуванні громадської думки. Нацистська Німеччина широко застосовувала пропаганду через радіо та кінохроніки, щоб підтримувати націоналістичні настрої та виправдовувати свої дії на міжнародній арені.

Під час Холодної війни інформаційні комунікації перетворилися на головну арену ідеологічного протистояння між США та СРСР. Західні держави поширювали ідеї демократії через такі канали, як Radio Free Europe та Voice of America, тоді як Радянський Союз використовував власні засоби масової інформації, щоб протидіяти західній пропаганді. Війни цього періоду мали сильний інформаційний супровід, оскільки обидві сторони намагалися контролювати та спрямовувати міжнародну комунікацію у своїх інтересах.

У ХХІ столітті міжнародні комунікації стали ще більш важливим фактором у воєнних конфліктах. З розвитком Інтернету, соціальних медіа та мобільних технологій держави та військові угруповання отримали нові можливості для поширення інформації, мобілізації населення та ведення інформаційних воєн.

Конфлікти в Іраку (2003) та Афганістані (2001–2021) стали першими великими війнами, які висвітлювалися в реальному часі через супутникові канали новин, зокрема CNN та Al Jazeera. Це змусило уряди адаптувати свої

⁵³ Sharma A., Sisodia V. Digital diplomacy and the global pandemic. Media Asia. 2021. Vol. 48, No. 2. P. 106.

стратегії комунікацій, оскільки громадськість отримувала доступ до безпосередніх відео з поля бою. Уряд США, наприклад, активно використовував прес-конференції, офіційні заяви та аналітичні матеріали, щоб контролювати наратив війни, але водночас соціальні медіа дозволяли поширювати альтернативні версії подій.

Революції, що охопили Близький Схід і Північну Африку, показали, наскільки потужними можуть бути соціальні мережі у формуванні суспільних рухів та зміні режимів. Facebook, Twitter та YouTube стали основними інструментами протестувальників у Єгипті, Лівії та Сирії, дозволяючи мобілізувати людей, координувати дії та поширювати реальну ситуацію безпосередньо з місця подій. Водночас уряди цих країн намагалися обмежити доступ до соціальних мереж, щоб контролювати інформаційний простір і придушити протести⁵⁴.

Війна між Росією та Україною стала одним із найяскравіших прикладів того, як інформаційні війни стали невід’ємною частиною сучасних військових дій. Росія активно використовує пропагандистські канали, такі як Russia Today та Sputnik, щоб поширювати свою версію подій, тоді як Україна за підтримки західних партнерів веде контрпропаганду, використовуючи соціальні медіа, офіційні заяви та підтримку міжнародних ЗМІ. Українська дипломатія та медіа-активісти змогли ефективно використати цифрові платформи для залучення світової уваги до російської агресії та мобілізації підтримки з боку міжнародної спільноти.

Таблиця 1.1.

Головні тенденції впливу воєн на міжнародні комунікації

Тенденція	Опис
Глобалізація інформації	Війни більше не є локальними подіями, оскільки міжнародні ЗМІ, соціальні мережі та цифрові платформи забезпечують миттєвий доступ до новин по всьому світу.

⁵⁴ Saaida M. B. The role of soft power in contemporary diplomacy. International Journal of Research Publication and Reviews. 2023. Vol. 4, No. 7. P. 170.

Виникнення інформаційних воєн	Боротьба за контроль над інформацією стала ключовим елементом сучасних військових стратегій. Фейкові новини, дезінформація та кібератаки є частиною новітніх тактик.
Зростання ролі соціальних медіа	Facebook, Twitter, Telegram та TikTok стали не лише каналами комунікації, а й платформами для інформаційної боротьби.
Залучення громадянської журналістики	Очевидці подій можуть самостійно публікувати інформацію, що підриває монополію традиційних ЗМІ.

Отже, воєнні конфлікти завжди впливали на міжнародні комунікації, змінюючи методи поширення інформації, інформаційну політику держав та механізми впливу на суспільну думку. Сучасні війни ведуться не лише на полях бою, а й у цифровому просторі, де боротьба за інформацію стала не менш важливою, ніж фізичне протистояння. Інформаційні війни, кібератаки та соціальні мережі формують новий вимір міжнародних конфліктів, який визначатиме майбутнє глобальної комунікації.

РОЗДІЛ 2. ВПЛИВ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ НА МІЖНАРОДНІ КОМУНІКАЦІЇ

2.1. Інформаційна війна: російська пропаганда, дезінформація та стратегія України в інформаційному противі

Інформаційна війна є однією з ключових складових сучасних конфліктів, у яких боротьба відбувається не лише на полі бою, а й у свідомості людей. У ХХІ столітті інформаційні технології зробили можливим миттєве поширення будь-яких повідомлень, що значно збільшило вплив інформації на суспільні процеси. Водночас це призвело до зростання використання інформаційної зброї як ефективного інструменту для маніпуляції суспільною думкою, поширення дезінформації, створення хаосу та дестабілізації держав.

Для України проблема інформаційної війни набула особливої актуальності після початку гібридної агресії Російської Федерації у 2014 році. Саме в цей період РФ активізувала свою інформаційну діяльність, спрямовану на формування викривленого уявлення про події в Україні як серед власного населення, так і на міжнародній арені. Основна мета цієї діяльності полягала у виправданні анексії Криму, підтримці незаконних збройних формувань на сході України, дискредитації української влади та створенні ворожого образу України в очах російських громадян. Науковці, які досліджують феномен інформаційної війни, зазначають, що РФ активно застосовує інформаційні операції для досягнення своїх політичних та стратегічних цілей⁵⁵. Зокрема, А. Аладекомо аналізує механізми інформаційного впливу, звертаючи увагу на комунікативні складові інформаційних операцій та їхню ефективність. Він підкреслює, що ще до початку відкритої агресії у 2014 році Росія використовувала інформаційні методи у війнах проти інших держав⁵⁶. Особливо помітно це проявилось в газових конфліктах між Україною та РФ, коли інформаційні кампанії супроводжували економічний тиск, спрямований на послаблення України.

⁵⁵ Magnus V. The impact of Russian aggression against Ukraine on the international system. 2023. P. 10.

⁵⁶ Aladekomo A. Russian aggression against Ukraine, sovereignty and international law. Sovereignty and International Law. 2022. P. 13.

Однак після початку російсько-української війни інформаційна складова стала одним із головних елементів стратегії РФ.

Важливим аспектом російської інформаційної агресії стало використання державних медіа та соціальних мереж для поширення пропагандистських наративів. РФ докладала значних зусиль, щоб створити у власному інформаційному просторі картину, згідно з якою Україна нібито є неспроможною державою, що не здатна забезпечити стабільність і безпеку своїх громадян. Для цього широко застосовувалися маніпуляції, перекручування фактів, створення фейкових новин та залучення так званих експертів, які формували вигідний для Кремля інформаційний порядок денний. Онлайн-простір став одним із головних майданчиків для інформаційних атак, адже через соціальні мережі, месенджери та інші інтернет-ресурси можна швидко й ефективно поширювати потрібні меседжі, маніпулюючи суспільною думкою. У межах таких операцій активно використовуються знайомі цільовій аудиторії символи, образи та ідеологічні конструкції, що робить інформаційну агресію більш прихованою та ефективною. Дослідники звертають увагу на те, що одним із ключових прийомів російської інформаційної війни є створення та просування «альтернативної реальності». Це означає, що РФ вибудовує власну версію подій, яка базується на перекручених фактах, історичних міфах та вигаданих наративах⁵⁷. Наприклад, одним із центральних пропагандистських тез російської інформаційної машини є твердження про «громадянську війну» в Україні, що дозволяє РФ уникати відповідальності за збройну агресію та представляти події як внутрішній конфлікт.

Ще одним важливим напрямом інформаційної війни є спроби впливу на громадян України, особливо на тих, хто проживає в тимчасово окупованих районах. В. Федоренко та М. Федоренко у своїх дослідженнях акцентують увагу на механізмах, за допомогою яких РФ намагається легітимізувати свою присутність у захоплених регіонах. Це включає активне використання місцевих

⁵⁷ Danilyan O. G., Dzeban A. P., Hetman Y. A. Features of information war in the media space in the conditions of Russian aggression against Ukraine. Multidisciplinary Research Journal. 2023. Vol. 1, No. 2. P. 85.

колаборантів, поширення пропагандистських матеріалів через місцеві медіа, обмеження доступу до альтернативних джерел інформації та створення атмосфери страху й залякування⁵⁸.

А. Саларі наголошує, що інформаційна війна є частиною ширшої стратегії гібридної війни, і тому до неї слід ставитися не лише як до медійного феномена, а й як до складової агресивних дій держави-окупанта. Він підкреслює, що інформаційний вплив має реальні наслідки: формує суспільні настрої, впливає на політичні рішення, підриває довіру до влади та державних інституцій⁵⁹. Україна за останні роки значно зміцнила свої позиції в інформаційному протистоянні, зокрема шляхом створення спеціалізованих державних органів, які займаються інформаційною безпекою, блокуванням російських пропагандистських ресурсів та просуванням національного інформаційного порядку денного. Важливим кроком стало запровадження заходів із підвищення медіаграмотності громадян, що дозволяє зменшити вплив дезінформації. Проте, виклики залишаються значними. Російська Федерація продовжує активно працювати над удосконаленням своїх інформаційних операцій, використовуючи нові технології, штучний інтелект та соціальні платформи для маніпуляції масовою свідомістю. Тому для України важливо розвивати власну інформаційну стратегію, зміцнювати незалежні медіа, підвищувати рівень інформаційної безпеки та залучати міжнародних партнерів до боротьби з російською пропагандою.

Аналіз інформаційної війни як феномену сучасних конфліктів є вкрай важливим, оскільки цей вид протистояння безпосередньо впливає на громадську думку, змінює сприйняття подій та навіть може визначати політичний курс держав. В умовах російської агресії проти України інформаційний фронт став не менш значущим, ніж реальні бойові дії. Саме тому українські дослідники зосередили увагу на вивченні механізмів маніпуляції, дезінформації, пропаганди та психологічного впливу, які використовуються у сучасних інформаційних

⁵⁸ Fedorenko V., Fedorenko M. Russia's military invasion of Ukraine in 2022: Aim, reasons, and implications. *Krytyka Prawa. Niezależne Studia nad Prawem*. 2022. Vol. 14, No. 3. P. 99.

⁵⁹ Salari A., Hosseini S. H. Russia's attack on Ukraine: A review of the International Criminal Court's capacity to examine the crime of aggression. *Access to Justice in Eastern Europe*. 2023. Vol. 6, No. 2. P. 50.

війнах. Одним із важливих напрямів наукового осмислення цієї проблематики є дослідження методів дезінформації, які застосовуються в інформаційній війні.

Дезінформація – це свідоме поширення неправдивої або викривленої інформації з метою введення в оману, створення хибної картини реальності та формування необхідного емоційного стану аудиторії. О. Самчинська у своїх роботах аналізує один із ключових методів інформаційного впливу – диверсифікацію громадської думки⁶⁰. Такий метод спрямований на те, щоб розпорошити увагу суспільства та правлячої еліти на другорядні проблеми, створюючи ілюзію нагальності різних питань, які насправді можуть бути штучно роздутими. Таким чином, влада змушена реагувати на численні інформаційні подразники, що не дозволяє їй зосередитися на вирішенні справді стратегічно важливих завдань. Даний механізм широко застосовувався Російською Федерацією у процесі гібридної війни проти України. Наприклад, російські медіа та соцмережі регулярно створювали інформаційні кампанії, спрямовані на нагнітання внутрішньої нестабільності в українському суспільстві. До таких тем можна віднести поширення панічних настроїв щодо економічної кризи, енергетичних загроз, політичних конфліктів між різними гілками влади, а також пропагування ідеї неспроможності української державності. Ці інформаційні атаки мали на меті посіяти сумніви серед населення, підірвати довіру до влади та викликати дестабілізацію, що в кінцевому підсумку мало б послабити опір українців зовнішній агресії.

Окрім розпорошення уваги, у межах інформаційної війни широко застосовуються методи психологічного тиску, які відіграють важливу роль у впливі на масову свідомість. Як зазначає Б. Гривнак, одним із таких методів є поширення відомостей про реальні чи вигадані загрози, що викликають страх, тривогу та почуття безвиході. Цей підхід базується на тому, що людина у стані стресу стає більш вразливою до маніпуляцій і схильна приймати рішення, керуючись емоціями, а не раціональним аналізом. Російська пропаганда використовувала цей механізм, поширюючи повідомлення про загрози з боку

⁶⁰ Самчинська О. Дезінформація: поняття та сутність. *Administrative law and process*. 2022. № 2. с. 57.

української влади для мешканців тимчасово окупованих територій, прогнози про можливі репресії, насильство або навіть терористичні акти, що нібито готувалися з боку України⁶¹.

ЗМІ відіграють центральну роль у веденні сучасних інформаційних війн, що зазначає у своїх дослідженнях К. Кузьменкової. Вона наголошує, що засоби масової інформації в умовах інформаційного протистояння перетворюються на головний інструмент впливу на суспільство, виконуючи не лише інформаційну, а й політичну та ідеологічну функції⁶². Сучасні інформаційні війни охоплюють культурні, економічні, політичні та технічні аспекти, а їхнє ведення вимагає комплексного підходу. Зважаючи на це, ефективна протидія інформаційній агресії потребує розробки системної стратегії, яка включатиме не лише інформаційні контрзаходи, а й політичні, правові та технологічні рішення. Важливою складовою такої стратегії є розвиток національних медіа, які можуть запропонувати альтернативу пропагандистським каналам РФ, а також впровадження механізмів боротьби з дезінформацією, таких як фактчекінг, верифікація інформації та блокування ворожих інформаційних ресурсів.

Важливим питанням, яке залишається актуальним для подальших досліджень, є чітке розмежування понять «інформаційна війна» та «інформаційний фронт». У ненауковому дискурсі ці терміни часто ототожнюються, хоча вони мають різні смислові навантаження. Інформаційна війна – це широке явище, що охоплює всі аспекти боротьби в інформаційному просторі, включаючи пропаганду, дезінформацію, психологічний вплив, кібернетичні атаки та інші форми інформаційного протистояння. Водночас поняття «інформаційний фронт» більше пов'язане з діяльністю державних та громадських структур, які здійснюють опір інформаційним атакам і працюють над зміцненням інформаційного суверенітету держави. Тому однією з важливих дослідницьких задач залишається подальша теоретична розробка цих понять,

⁶¹ Гривнак Б. Дезінформація як загроза національній безпеці України в умовах неоголошеної російсько-української війни. Науковий вісник Вінницького національного технічного університету. 2024. № 1. с. 44..

⁶² Кузьменкова К. Досвід Сполучених Штатів Америки щодо протидії дезінформації та можливості його використання в Україні. Вісник післядипломної освіти: збірник наукових праць. Серія «Соціальні та поведінкові науки». 2024. № 3. с. 79.

їхнє чітке визначення та практичне застосування. В умовах, коли інформаційна війна стає дедалі складнішою та багатовимірною, необхідно розробляти нові підходи до її аналізу та протидії. Україна, як країна, що вже понад десять років протистоїть агресії РФ, має унікальний досвід боротьби на інформаційному фронті, який може бути корисним не лише для власних національних інтересів, а й для міжнародної спільноти, що стикається зі схожими викликами.

Гібридна війна (частна інформаційної війни) як форма ведення бойових дій є відносно новим явищем у військовій стратегії, однак її механізми та принципи мають глибокі історичні корені. Вона виникла як відповідь на трансформацію сучасних міжнародних відносин, коли класичні війни між державами стали менш ефективними через глобальну інтеграцію економіки, розвинені системи міжнародної дипломатії та правові норми, що обмежують можливість відвертої агресії⁶³. Гібридна війна дозволяє атакуючій стороні приховати свої наміри, уникати відкритого конфлікту, маніпулювати громадською думкою та створювати хаос без прямого застосування військової сили або з її мінімальним залученням.

Така концепція стала особливо актуальною наприкінці ХХ століття, коли новітні технології та глобалізація надали можливість здійснювати агресію не тільки у фізичному вимірі, а й через економічний, інформаційний, політичний та навіть культурний вплив. Головний принцип гібридної війни полягає в тому, що держава-агресор використовує широкий спектр методів тиску, поєднуючи військові та невійськові засоби для досягнення своїх стратегічних цілей. Особливо важливим є те, що гібридна війна передбачає ініціювання та підтримання внутрішніх конфліктів у державі-жертві, що дозволяє послабити її зсередини та створити умови для подальшого контролю.

Гібридна війна охоплює всі сфери суспільного життя, включаючи воєнну, дипломатичну, політичну, правову, економічну, соціальну, ідеологічну та інформаційну. У класичному варіанті ці напрями застосовуються у різних

⁶³ Кобко Є. В. Інформаційна війна та дезінформація: вплив на національну безпеку України. Правові новели. 2023. № 2. с. 68.

комбінаціях залежно від конкретної ситуації, що робить агресію максимально ефективною та водночас важкою для виявлення. Використання пропаганди, маніпуляції громадською думкою, економічного тиску, кіберзлочинності та політичного шантажу дозволяє країні-агресору підривати державні інститути своєї жертви, не вдаючись до відкритого військового вторгнення. Одним із ключових елементів гібридної війни є наявність єдиного координаційного центру, який керує всіма складовими цього процесу⁶⁴. Це можуть бути як державні органи, так і приховані структури, які працюють через кримінальні угруповання, терористичні організації або пропагандистські мережі. Таке управління дозволяє країні-агресору підтримувати високий рівень контрольованого хаосу, використовуючи як звичайні військові сили, так і іррегулярні методи, включаючи дезінформацію, тероризм та підривну діяльність.

Гібридна війна не може існувати без багатовекторного впливу на державу-жертву. Її ключові компоненти охоплюють різні сфери суспільного та державного життя⁶⁵:

- інформаційно-пропагандистські операції, що включають дезінформацію, психологічний тиск, використання соціальних мереж для створення ілюзії хаосу та розколу в суспільстві;
- політико-дипломатичні маніпуляції, спрямовані на дискредитацію уряду країни-жертви, підрив довіри до влади, створення міжнародної ізоляції держави, що зазнає нападу;
- економічний тиск, який реалізується через торгові обмеження, санкції, штучні валютні кризи, фінансові спекуляції або блокування доступу до важливих ресурсів;
- енергетична війна, що використовується для шантажу, впливу на внутрішньополітичні процеси та економічного виснаження;

⁶⁴ Варга Т. М. Дезінформація та пропаганда як інструменти ведення гібридної війни Росії проти України. Аналітично-порівняльне правознавство. 2024. № 1. с. 60.

⁶⁵ Гаргаун Я., Тулупніков Д. Пропаганда і дезінформація в російських та українських медіа: інформаційні технології у конфлікті. Науковий вісник Чорноморського національного університету імені Петра Могили. Серія «Соціальні комунікації». 2024. № 1. с. 46.

- диверсійно-терористичні операції, спрямовані на дестабілізацію ситуації в регіонах, залякування населення, фізичне усунення ключових осіб у політиці та бізнесі;
- регулярні бойові дії, які можуть розгортатися в обмежених масштабах та маскуватися під внутрішні конфлікти чи «народні повстання»;
- ядерний шантаж, який може виражатися не лише у фактичному застосуванні зброї масового ураження, а й у погрозах її використання з метою політичного тиску.

Важливим аспектом гібридної агресії є її стратегічна орієнтованість на довгостроковий вплив. Це не одномоментний напад із миттєвими наслідками, як у випадку класичної війни, а складний, багаторівневий процес, що розгортається роками. Російська пропаганда базується на методах інформаційних маніпуляцій, які використовують як класичні техніки пропаганди, так і сучасні цифрові інструменти. Основними завданнями цієї інформаційної агресії є створення вигідного для Кремля порядку денного, виправдання власних дій, дискредитація України та розкол українського суспільства.

Одним із ключових аспектів російської пропаганди є використання історичних міфів та маніпуляцій щодо минулого України. Російські медіа та офіційні представники Кремля активно просувають концепцію «єдності братніх народів», стверджуючи, що українці та росіяни є частинами «єдиного історичного простору». Така риторика використовується для заперечення суверенітету України та виправдання російської агресії⁶⁶.

Ще одним поширеним наративом є зображення України як «неспроможної держави». Російська пропаганда систематично транслює меседжі про нібито хаос, економічний занепад, корупцію та внутрішню нестабільність в Україні. Це робиться з метою підірвати довіру громадян до власної держави та посіяти зневіру у міжнародних партнерів щодо перспективи співпраці з Києвом.

⁶⁶ Літвінчук І. С. Дезінформація в соціальних мережах: алгоритми протидії. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія «Філологія. Соціальні комунікації». 2023. Т. 34 (73), № 3. с. 90.

РФ також активно використовує тему «зовнішнього управління», стверджуючи, що Україна є «маріонеткою Заходу» і не має власної незалежної політики. Цей наратив спрямований не лише на внутрішню аудиторію, а й на європейську та американську громадськість, де російські інформаційні структури намагаються формувати негативний образ України як країни, що начебто використовується США та ЄС у геополітичних цілях.

Важливою частиною інформаційної війни є дискредитація Збройних Сил України. Російська пропаганда намагається представити українських військових як «неонацистів», «злочинців» або «терористів». Такі маніпуляції спрямовані як на російську аудиторію (для мобілізації внутрішньої підтримки війни), так і на міжнародні організації, щоб створити хибне уявлення про події в Україні.

Дезінформація є ключовим елементом російської стратегії інформаційного впливу. Вона включає різноманітні технології, які дозволяють впливати на громадську думку, створювати штучні конфлікти та сіяти хаос у суспільстві.

Одним із найефективніших механізмів є фейкові новини. Російські інформаційні агентства, сайти-агрегатори та боти в соціальних мережах масово поширюють вигадані або викривлені новини, які подають Україну у негативному світлі. Для збільшення довіри до таких повідомлень використовується тактика «напівправди» – коли частина інформації є достовірною, а решта піддається маніпуляціям. Росія активно використовує бот-мережі та фабрики тролів, які впливають на соціальні дискусії та формують потрібну думку серед користувачів соцмереж. Також застосовуються «корисні ідіоти» – реальні люди (журналісти, експерти, громадські діячі), які поширюють російські наративи, часто навіть не усвідомлюючи, що їх використовують у пропагандистських цілях.

Ще одним важливим інструментом є документальні фальсифікації та маніпуляція відео- та фотоматеріалами. Росія часто використовує старі зображення, видаючи їх за сучасні події, або навмисно змінює контекст матеріалів, щоб створити враження, що вони підтверджують її версію подій.

З моменту початку російської агресії у 2014 році Україна значно зміцнила свої позиції в інформаційній війні. Основні напрями протидії російській

пропаганді включають боротьбу з дезінформацією, розвиток незалежних медіа, інформаційну співпрацю з міжнародними партнерами та кібербезпеку.

Одним із найважливіших рішень стало блокування російських пропагандистських ресурсів. З 2014 року український уряд запровадив низку заходів щодо обмеження доступу до російських телеканалів та медіа, які поширювали дезінформацію та антиукраїнську пропаганду. Одним із перших кроків стало рішення Національної ради з питань телебачення і радіомовлення України про заборону ретрансляції кількох російських телеканалів, які активно займалися інформаційними маніпуляціями⁶⁷. До переліку заборонених ЗМІ увійшли:

- «Россия 1» – державний телеканал, що є основним рупором кремлівської пропаганди, поширює фейкові новини про Україну та виправдовує дії Росії на міжнародній арені.
- «Первый канал» – один із найпотужніших інструментів інформаційного впливу РФ, відомий використанням маніпуляцій та спотворенням фактів.
- «НТВ» – канал, який спеціалізується на поширенні конспірологічних теорій, дезінформації та дискредитації української влади.
- «Россия 24» – пропагандистський телеканал, що систематично публікує фейкові репортажі про Україну.
- «РЕН ТВ» – канал, що поширює псевдоаналітичні матеріали, які підтримують кремлівську риторику та підривають довіру до українських ЗМІ.
- «ТВ Центр» – медіаресурс, який використовується для поширення дезінформаційних сюжетів про політичну ситуацію в Україні.

Поряд із блокуванням телеканалів, Україна запровадила заборону діяльності низки російських інформаційних агентств, що діяли в українському інформаційному полі. До них належать:

- РИА Новости – інформагентство, яке активно поширює російські наративи про війну, дискредитацію української влади та Захід.

⁶⁷ Ткачук К. О. Інститут пропаганди Росії та його вплив на російсько-українську війну. DSpace Національного авіаційного університету. 2023. с. 47.

- Sputnik – міжнародний інформаційний ресурс, що використовується Росією для пропаганди в інших країнах.
- ТАСС – один із головних інструментів російської дезінформації, що спрямовує свої зусилля на вплив на міжнародні аудиторії.
- Lenta.ru, Regnum, NewsFront, Vzglyad – російські онлайн-видання, що створюють та поширюють фейкові новини, спрямовані на підрив довіри до української влади та європейських партнерів України.

Окрім заборони діяльності російських ЗМІ, Україна також обмежила доступ до російських соціальних мереж та онлайн-платформ, які активно використовувалися для пропаганди, збору даних та координації дестабілізаційних заходів. Зокрема, у 2017 році було ухвалено рішення про блокування⁶⁸:

- «ВКонтакте» (VK) – соціальна мережа, що була платформою для проросійської пропаганди та збору персональних даних українських громадян.
- «Одноклассники» – соцмережа, яка використовувалася для поширення кремлівських меседжів серед російськомовної аудиторії.
- Яндекс-сервіси (Яндекс.Пошта, Яндекс.Карты, Яндекс.Таксі) – платформи, що підозрювалися у зборі інформації про українських користувачів.
- Mail.ru – поштовий сервіс, який міг бути використаний російськими спецслужбами для збору персональних даних.

Ще одним важливим аспектом боротьби з російською пропагандою стало посилення української медіаполітики та підтримка незалежних ЗМІ. Українська влада сприяє розвитку таких інформаційних ресурсів, як «Укрінформ», «Цензор.НЕТ», «Радіо Свобода», «Ліга.net», «Детектор Медіа», які працюють над викриттям дезінформації та формуванням об'єктивного інформаційного простору⁶⁹.

⁶⁸ Ільницький В., Старка В., Галів М. Російська пропаганда як елемент підготовки до збройної агресії проти України. Український історичний журнал. 2022. № 4. с. 29.

⁶⁹ Васильєва Н. В. Пропаганда як складова інформаційно-комунікативної політики і загроза національній безпеці. Таврійський науковий вісник. Серія «Державне управління». 2022. № 1. с. 114.

Україна протистоїть російській пропаганді за допомогою комплексного підходу, що включає блокування прокремлівських телеканалів та інформагентств, обмеження доступу до російських соцмереж, підтримку незалежних медіа та фактчекінгових платформ, таких як StopFake (див. рис. 2.1.). Завдяки цим заходам вплив російської дезінформації в Україні значно зменшився, хоча РФ продовжує шукати нові методи інформаційної агресії. Подальша боротьба вимагає постійної адаптації, міжнародної співпраці та підвищення рівня критичного мислення серед українців. Важливим кроком стала систематична робота з верифікацією інформації. Українські урядові та громадські організації, такі як StopFake, Центр стратегічних комунікацій (див. рис. 2.2.), активно займаються викриттям російської дезінформації, публікуючи аналітичні матеріали та розвінчуючи фейки⁷⁰.

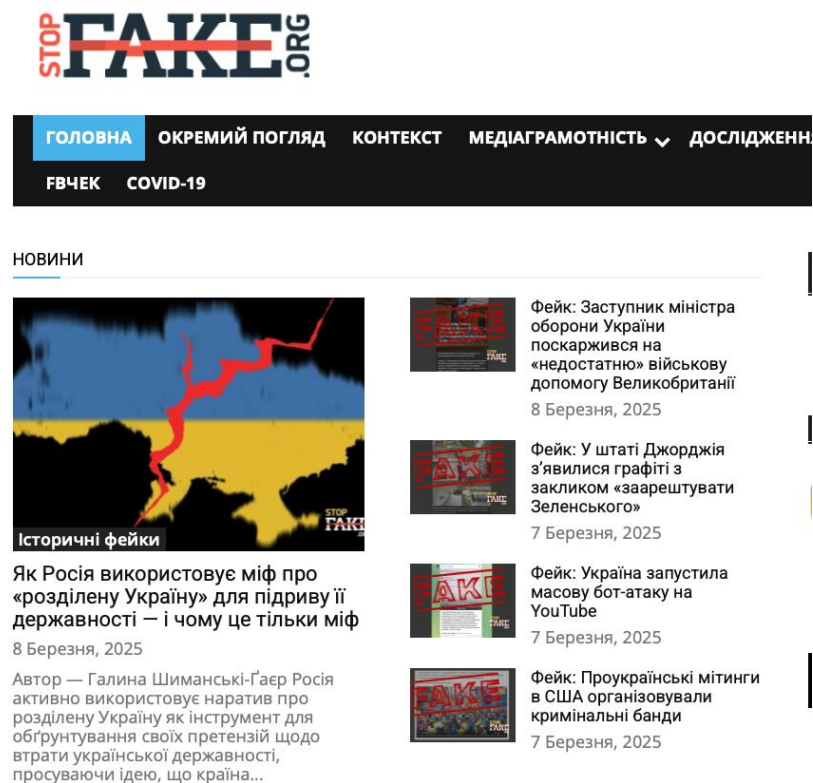

Рисунок 2.1.

StopFake.org — це незалежний фактчекінговий проєкт, який займається викриттям дезінформації та фейків, переважно спрямованих проти України. Він аналізує маніпулятивні матеріали, що поширюються російською пропагандою,

⁷⁰Офіційний сайт - Центр стратегічних комунікацій [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://spravdi.gov.ua>

та пояснює їхній механізм впливу на суспільну думку. Проєкт висвітлює різні аспекти інформаційної війни, включаючи фальшиві історичні наративи, фейки про військову допомогу, політичні події та міжнародні відносини⁷¹. StopFake не лише розвінчує неправдиві повідомлення, а й сприяє підвищенню медіаграмотності, що є ключовим у протидії пропагандистським кампаніям. Його діяльність є важливим елементом інформаційного спротиву України та міжнародної боротьби з дезінформацією.

Ініціатива «Антифейк» від Центру стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки (SPRAVDI) є важливим елементом боротьби з російською пропагандою та дезінформацією. Проєкт займається викриттям фейкових новин, які поширюються через російські державні ЗМІ, соцмережі та прокремлівські інформаційні ресурси⁷². Головна мета ініціативи – спростування неправдивих тверджень, які мають на меті дискредитувати ЗСУ, українську владу та міжнародну підтримку України. Окрему увагу приділено розвінчанню інформаційних операцій, спрямованих на сіяння паніки, формування хибних наративів та маніпуляцію суспільною думкою. Використовуючи методи фактчекінгу та аналітики, «Антифейк» не лише виявляє пропагандистські меседжі, а й надає докази їхньої неправдивості, що допомагає зміцнити інформаційну безпеку України та підвищити стійкість громадян до маніпуляцій.

⁷¹ Офіційний сайт - StopFake.org [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.stopfake.org/uk/golovna/>

⁷² Офіційний сайт - Ініціатива «Антифейк» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://spravdi.gov.ua/antyfejk/page/7/>

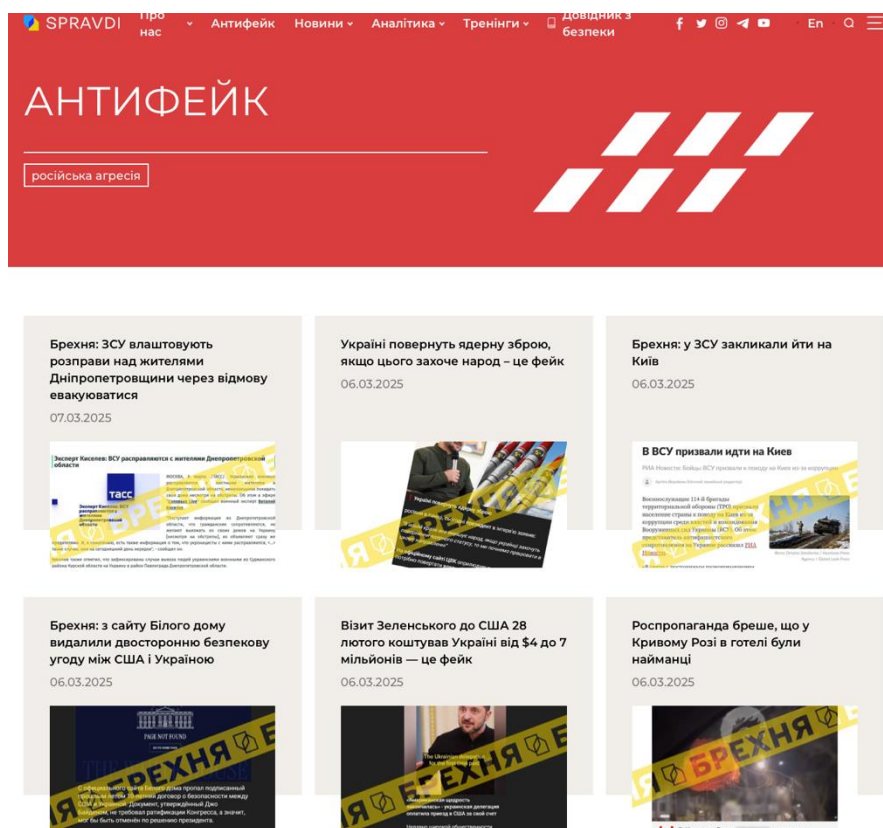

Рисунок 2.2.

Україна також розвиває державну стратегію стратегічних комунікацій, яка спрямована на підсилення позитивного іміджу країни на міжнародній арені, що включає інформаційні кампанії, які розповідають правду про війну в Україні, роботу з іноземними медіа та дипломатичні ініціативи, що пояснюють українську позицію світовій спільноті.

Не менш важливим аспектом є підвищення рівня медіаграмотності серед населення. Українські освітні програми все більше зосереджуються на вмінні критично оцінювати інформацію, розпізнавати маніпуляції та перевіряти факти.

Отже, російська пропаганда та дезінформація є одним із головних інструментів ведення гібридної війни, метою якої є руйнування довіри до української держави, створення хаосу та дестабілізація суспільства. Україна активно протидіє цим загрозам через блокування пропагандистських ресурсів, розвиток незалежних медіа, інформаційну співпрацю з міжнародними партнерами та освіту громадян. У сучасному світі інформаційна безпека є не менш важливою, ніж військова оборона, і Україна продовжує зміцнювати свої позиції у цій боротьбі.

2.3. Міжнародне сприйняття України: динаміка змін після 2014 та 2022 років

З 2014 року Україна пережила докорінну трансформацію в міжнародному сприйнятті, що значною мірою було зумовлено анексією Криму та початком війни на Донбасі. До цього періоду Україна розглядалася на міжнародній арені переважно як держава пострадянського простору, що перебуває у стані політичного та економічного переходу. Хоча її асоціювали з європейськими демократичними прагненнями, реальна міжнародна підтримка була обмеженою, оскільки Захід сприймав Україну як буферну зону між Європейським Союзом і Російською Федерацією. Проте події 2014 року радикально змінили це бачення, хоча початкові реакції міжнародної спільноти були досить стриманими.

Після анексії Криму та початку збройного конфлікту на Донбасі Україна поступово здобула статус країни, що бореться за свою незалежність проти російської агресії. Відносини із Заходом значно активізувалися: Європейський Союз запровадив перші санкції проти РФ, НАТО посилює співпрацю з Києвом, а міжнародні організації розпочали моніторинг ситуації з правами людини в окупованих територіях. Водночас допомога Україні залишалася здебільшого економічною та політичною – Захід уникав прямих військових зобов'язань, обмежуючись заявами про підтримку територіальної цілісності та обмеженими постачаннями нелетального озброєння.

Від 2014 до 2022 року Україна змогла поступово зміцнити свої міжнародні позиції, особливо після підписання Угоди про асоціацію з ЄС та отримання безвізового режиму у 2017 році. Це продемонструвало прагнення України інтегруватися в європейську спільноту та відійти від російської сфери впливу. Проте до 2022 року в багатьох країнах усе ще існувала думка, що конфлікт на Донбасі є «локальною проблемою», яка не потребує глобальної уваги. Захід сприймав Україну як державу, що перебуває в «замороженому конфлікті» з РФ,

і хоча санкційна політика щодо Росії тривала, реальної стратегії протидії її агресії не було⁷³.

Радикальні зміни у сприйнятті України відбулися після повномасштабного вторгнення Росії 24 лютого 2022 року. Масштаби російської агресії шокували міжнародну спільноту, а Україна з позиції «буферної зони» між Заходом і РФ перетворилася на головний форпост захисту демократичних цінностей. Уже в перші тижні війни Україна здобула безпрецедентну підтримку з боку США, ЄС, Великої Британії та інших союзників. Політика «стримування Росії» змінилася на політику активної військової та економічної допомоги Києву⁷⁴.

Україна стала символом опору диктатурі та агресії, а її президент Володимир Зеленський – одним із найвпливовіших світових лідерів, який своєю риторикою та діями зміг мобілізувати міжнародну підтримку. На відміну від 2014 року, коли Захід був обережним у своїх діях, у 2022–2024 роках постачання зброї, фінансова допомога та дипломатична підтримка стали безпрецедентними. США, Велика Британія, країни ЄС та союзники по НАТО почали масово постачати Україні сучасні види озброєння, включаючи системи HIMARS, Patriot, Leopard, Abrams та інші, що раніше було неможливо навіть уявити.

Після 2014 року міжнародні організації поступово переглядали своє ставлення до України, визнаючи її не просто як державу, що потерпає від агресії, а як важливого геополітичного актора. Проте справжня трансформація у ставленні світової спільноти відбулася після повномасштабного вторгнення Росії у 2022 році. Реакція, яка була відносно м'якою після анексії Криму та початку війни на Донбасі, перетворилася на рішучу підтримку України у політичному, економічному та військовому вимірах⁷⁵.

Генеральна Асамблея ООН стала одним із головних майданчиків для засудження російської агресії. Ще у 2014 році була ухвалена резолюція №68/262,

⁷³ Ярема В. І., Чупрій Л. В. Вплив геополітичних орієнтацій на політичний, економічний та соціокультурний розвиток України. DSpace Державного педагогічного університету. 2023. С. 12..

⁷⁴ Гой Н. В., Вейдер Т. М., Мединська Т. І. Роль бренд-менеджменту у формуванні іміджу України як бізнес-партнера: вплив на міжнародне сприйняття. Бізнес Інформ. 2024. № 2. С. 47.

⁷⁵ Ілляшенко С. М., Шипуліна Ю. С. Вплив міжнародного іміджу України на перспективи її повоєнного інноваційного розвитку. Інноваційна економіка і цифрові технології. 2023. № 3. С. 78.

яка підтвердила територіальну цілісність України та визнала незаконною анексію Криму. Однак ці дипломатичні кроки не мали реальних механізмів впливу на ситуацію. Після 2022 року ситуація докорінно змінилася – ООН почала регулярно ухвалювати резолюції, що засуджували дії Росії та наголошували на її відповідальності за злочини в Україні. У жовтні 2022 року Генасамблея ухвалила рішення про невизнання анексії Донецької, Луганської, Запорізької та Херсонської областей, а в лютому 2023 року прийняла резолюцію, яка закликала Росію повністю вивести війська з України. Цей документ підтримали 141 країна, що стало безпрецедентним дипломатичним успіхом для Києва.

Європейський Союз від 2014 року послідовно підтримував Україну, проте лише після початку великої війни у 2022 році інтеграційні процеси значно прискорилися. Одним із перших кроків стала активізація санкційної політики проти Росії, що включала обмеження на експорт нафти, замороження активів російських банків та олігархів, а також розрив торговельних зв'язків. Важливим рішенням стало надання Україні статусу кандидата в члени ЄС у червні 2022 року – цей процес, що раніше займав десятиліття для інших країн, відбувся в рекордно короткий термін. Поряд із політичною підтримкою, ЄС розпочав надання масштабної фінансової допомоги, виділивши понад 50 мільярдів євро на підтримку економіки, відбудову інфраструктури та закупівлю озброєння. Вперше в історії ЄС погодився фінансувати постачання летального озброєння для країни, що не є членом Союзу, через спеціальний фонд безпеки.

Ще одним ключовим фактором міжнародної підтримки стало розширення співпраці між Україною та НАТО. Якщо до 2014 року Альянс зберігав дистанцію, то після початку війни на Донбасі співробітництво стало більш активним – Україна отримала статус "країни-аспіранта", розпочала регулярні військові навчання з країнами-членами НАТО та адаптувала свої збройні сили до стандартів Альянсу. Проте саме після 2022 року зміни стали кардинальними: НАТО погодилося передавати Україні сучасні зразки озброєння, включаючи далекобійну артилерію HIMARS, танки Leopard та Abrams, системи ППО Patriot та інші види техніки. На саміті у Вільнюсі в 2023 році Альянс офіційно визнав,

що майбутнє України – у НАТО, а для її членства більше не буде вимагатися План дій щодо членства (ПДЧ), що значно скорочує шлях до повноправного вступу після завершення війни⁷⁶.

Окрім політичної та військової підтримки, після 2022 року змінилося також правове поле міжнародних організацій щодо Росії. У березні 2022 року Міжнародний суд ООН ухвалив рішення, яке вимагало негайного припинення російської агресії. Хоча Росія проігнорувала цей вердикт, він створив прецедент для подальшого судового переслідування військових злочинців. Україна також активно співпрацює з Міжнародним кримінальним судом у Гаазі, що вже видав ордер на арешт Володимира Путіна та інших високопосадовців РФ за депортацію українських дітей⁷⁷.

Окрім цього, після 2022 року Україна стала глобальним гравцем у дипломатичній боротьбі проти Росії. Київ ініціював Кримську платформу, активізував співпрацю в рамках Глобального півдня та розпочав юридичні процеси в міжнародних судах щодо злочинів, скоєних російськими військовими. У результаті Росія зазнала значної дипломатичної ізоляції, а її міжнародні позиції різко послабилися⁷⁸.

Ще одним важливим аспектом стало переосмислення західними країнами своєї безпекової політики. Якщо після 2014 року багато європейських держав продовжували економічну співпрацю з РФ, включаючи енергетичний сектор, то після 2022 року більшість країн Європи оголосили про відмову від російських енергоносіїв та запровадили жорсткі санкції, які значно послабили російську економіку⁷⁹.

⁷⁶ Юриста М. О. Російська агресія проти України та її інформаційний супровід. Електронний вісник Національного університету імені Лесі Українки. 2024. № 1. С. 67.

⁷⁷ Вербова В. Чорний піар в умовах війни, 2023. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://doi.org/file:///C:/Users/Admin/Downloads/14392-Текст%20статті-28631-1-10-20231121.pdf>

⁷⁸ Смець В. Міжнародні індекси у формуванні іміджу держави. Вісник Львівського університету. Філософсько-політологічні студії. 2022. № 23. С. 120.

⁷⁹ De Rassenfosse G., Murovana T., Uhlbach W.-H. The effects of war on Ukrainian research. Humanities and Social Sciences Communications, 2023. Vol. 10, no. 1. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://doi.org/10.1057/s41599-023-02346-x>

Змінилося також і глобальне інформаційне поле. Якщо у 2014–2021 роках російська пропаганда мала значний вплив у світі, то після 2022 року багато країн почали блокувати російські державні медіа («Russia Today», «Sputnik»), а незалежні журналісти та фактчекінгові організації стали активно викривати фейкові наративи Кремля.

Отже, порівняно з 2014 роком, коли Україна здобула обмежену міжнародну підтримку та не була пріоритетом на геополітичній арені, після 2022 року ситуація кардинально змінилася. Україна стала ключовою темою у світовій політиці, отримала безпрецедентну військову, фінансову та дипломатичну підтримку, а її міжнародний імідж перетворився на символ боротьби за свободу та демократію. Ця трансформація ще більше закріпила прагнення України до повної інтеграції в європейські та євроатлантичні структури, що стало новою реальністю міжнародних відносин у 2022–2024 роках.

РОЗДІЛ 3. МАЙБУТНЄ МІЖНАРОДНИХ КОМУНІКАЦІЙ У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

3.1. Комунікаційні стратегії України: дипломатія, культурна дипломатія, публічна дипломатія та роль соціальних мереж

У сучасному світі, де інформація є одним із головних стратегічних ресурсів, міжнародні комунікації відіграють критично важливу роль у формуванні безпекового середовища. Особливо це стосується країн, які перебувають у стані війни або зазнають зовнішніх загроз. Україна, яка з 2014 року веде боротьбу проти російської агресії, розробила та впровадила комплексні комунікаційні стратегії, спрямовані на мобілізацію міжнародної підтримки, формування позитивного іміджу країни та зміцнення глобальної безпеки.

Класична дипломатія залишається ключовим інструментом комунікаційної політики України на міжнародній арені. У період з 2014 року, а особливо після 2022 року, українська дипломатія стала активнішою, оперативнішою та стратегічно продуманішою. Київ сконцентрував свої зусилля на створенні нових партнерств, розширенні санкційного тиску на Росію та формуванні коаліції держав, що підтримують Україну.

У період з 2022 по 2024 роки Україна значно активізувала свою дипломатичну діяльність, спрямовану на зміцнення міжнародної підтримки та посилення санкційного тиску на Росію. Президент Володимир Зеленський та українські дипломати провели низку важливих зустрічей з лідерами ключових держав та міжнародних організацій⁸⁰.

У вересні 2024 року, під час Генеральної Асамблеї ООН у Нью-Йорку, президент Зеленський провів зустрічі з канцлером Німеччини Олафом Шольцом, прем'єр-міністром Індії Нарендрою Моді та прем'єр-міністром Японії Фуміо Кішіда. Обговорювалися питання підтримки України, енергетичної допомоги та

⁸⁰Ємець В. Міжнародні індекси у формуванні іміджу держави. Вісник Львівського університету. Філософсько-політологічні студії. 2022. № 23. С. 121.

підготовки до зимового періоду. Зустрічі підкреслили важливість підтримки України з боку цих держав у контексті російської агресії.

У жовтні 2024 року Європейський парламент схвалив план використання заморожених російських активів для надання Україні кредиту в розмірі до 35 мільярдів євро. Дане рішення стало важливим кроком у фінансовій підтримці України та посиленні санкційного тиску на Росію.

У грудні 2024 року президент Зеленський взяв участь у саміті лідерів ЄС у Брюсселі, де наголосив на необхідності єдності між США та ЄС для досягнення миру в Україні⁸¹. Обговорювалися питання захисту енергетичного сектору України, збільшення виробництва озброєнь та термінової допомоги освітній системі країни. Крім того, Європейський Союз запровадив нові санкції проти десятків російських посадовців та компаній, зокрема тих, що пов'язані з "тіньовим" флотом, який використовується для обходу обмежень на транспортування нафти та газу. Такі заходи підкреслюють рішучість ЄС у протидії російській агресії та підтримці України. Завдяки активній дипломатичній діяльності та співпраці з міжнародними партнерами, Україна змогла зміцнити свою позицію на міжнародній арені, отримати значну фінансову та військову підтримку, а також посилити санкційний тиск на Росію.

Культурна дипломатія є важливою частиною зовнішньої комунікаційної стратегії України, оскільки вона допомагає формувати довготривалий позитивний імідж країни у світі. Після 2014 року українські митці, письменники, кінематографісти та музиканти активно залучалися до просування української культури за кордоном, демонструючи її самобутність, незалежність від російських впливів та історичну унікальність.

З початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну культурна дипломатія стала одним із ключових інструментів міжнародної комунікації та формування позитивного іміджу країни. Українські митці, письменники, музиканти, історики та культурні діячі активно залучаються до процесу

⁸¹ Zelenskyy arrives in Brussels for meetings with European leaders [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.eurointegration.com.ua/eng/news/2024/12/18/7200970/>

зміцнення міжнародної підтримки, донесення правди про російську агресію та просування української культури як невід'ємної частини європейської ідентичності. Культурна дипломатія реалізується через численні заходи: міжнародні виставки, фестивалі, театральні постановки, книжкові ярмарки, кінопокази, архівні проекти, виступи відомих українських діячів культури. Вона стала важливим фактором у протидії російській пропаганді, а також у забезпеченні довготривалої підтримки України у світі.

У Польщі відбувся безпрецедентний сплеск українсько-польської культурної співпраці. За підтримки Посольства України у 2022 році було реалізовано понад 100 проектів у сфері публічної дипломатії. Вони мали різні цілі – від промоції української культури та засвідчення солідарності польського суспільства до підтримки українських митців, які були змушені покинути Україну через війну. До знакових подій належали Дні української музики у Варшаві, фестиваль українського кіно «Ukraïna! Festiwal Filmowy», Міжнародний театральний фестиваль «Близькі Незнайомі». Крім того, активно працювала Українсько-Польська Рада обміну молоддю, що сприяла розвитку культурних та освітніх зв'язків між двома країнами⁸².

Важливим кроком стала ініціатива польського уряду щодо повного припинення співпраці з російськими культурними установами та виключення Росії з міжнародних культурних платформ. Міністерство культури та національної спадщини Польщі закликала культурні установи Європи бойкотувати російських митців та заборонити виступи російських оркестрів та театрів⁸³.

Чехія стала ще однією країною, яка активно підтримала українську культуру та освіту. У 2022 році було підписано Угоду про співробітництво між Міністерством освіти і науки України та Міністерством освіти Чехії, що дозволило розширити академічний обмін та надати українським студентам

⁸² Ukraine's Cultural Diplomacy [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://mfa.gov.ua/en/events/misyas-kulturnoyi-diplomatiyi-ukrayini-startuye-pyatij-mizhnarodnij-marafon-pro-ukrayinsku-kulturu-u-vikipediyi>

⁸³ Міністерство культури та національної спадщини Польщі. Бойкот російської культури [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.gov.pl/web/kultura> (дата звернення: 27.04.2025).

можливість навчатися в Чехії за спрощеною процедурою. Завдяки ініціативі Карлового університету в Празі, чотири провідні українські університети увійшли до кластеру Східного партнерства, що дало змогу розширити співпрацю між науковцями. Також у Празі та Брно пройшли масштабні фестивалі української культури, кінопокази та музичні заходи, спрямовані на підтримку України. Крім того, Чехія заборонила навчання студентам із Росії та Білорусі на технічних спеціальностях, які можуть бути використані у військовому секторі. Це стало унікальним прикладом санкцій у сфері освіти⁸⁴.

Франція, яка традиційно є одним із центрів світової культури, відіграла важливу роль у промоції українського мистецтва та кіно. У Каннах 2022 року Україна отримала спеціальну платформу для представлення своїх кінематографічних проєктів, а фільм «20 днів у Маріуполі» отримав визнання критиків. Крім кінематографа, Париж став місцем проведення низки мистецьких виставок, присвячених війні в Україні. У Луврі відкрили експозицію, присвячену українським культурним пам'яткам, які знаходяться під загрозою знищення через російські атаки⁸⁵. Франція також підтримала проєкти з реставрації пошкоджених музеїв та фінансувала архівування української культурної спадщини.

Японія стала ще одним партнером України у сфері культурної дипломатії. У 2023 році в Токіо пройшов фестиваль «Українська весна», де були представлені виступи українських музикантів, виставки сучасного мистецтва та покази українських фільмів. Крім того, Національний музей мистецтва в Осаці організував експозицію, присвячену українським художникам. Завдяки активній співпраці з японськими інституціями було також розпочато фінансування програм підтримки українських музеїв.

У США підтримка української культури проявилася у численних заходах. Американські університети, такі як Гарвард і Єль, розпочали масштабні

⁸⁴ Міністерство освіти і науки України. Співпраця з Чехією у сфері освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/> (дата звернення: 27.04.2025).

⁸⁵ Festival de Cannes. Ukraine at Cannes [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.festival-cannes.com/en/> (дата звернення: 27.04.2025).

дослідницькі проєкти з вивчення історії війни в Україні та збору свідчень очевидців. У 2023 році в Нью-Йорку відбулася масштабна виставка українських сучасних художників «Voices of Ukraine», де було представлено роботи, які відображають жахи війни та стійкість українського народу. Також, у США продовжується активне поширення української літератури. Книги Оксани Забужко, Андрія Куркова та Сергія Жадана видаються англійською мовою, а самі автори беруть участь у численних зустрічах із читачами.

Німеччина підтримала численні ініціативи, пов'язані з українською культурою. Зокрема, Берлінський філармонійний оркестр провів серію благодійних концертів на підтримку України, а театри Німеччини активно співпрацюють з українськими драматургами та акторами. У рамках театральної дипломатії відбулися постановки українських п'єс у Гамбурзі, Мюнхені та Берліні. Особливе значення мала прем'єра вистави «Мати Короб», що розповідала про долю українських біженців під час війни⁸⁶.

З 2022 року культурна дипломатія України набула глобального масштабу. Уряди та культурні установи різних країн активно долучилися до промоції українського мистецтва, історії та культури. Польща, Чехія, Франція, Японія, США, Німеччина та багато інших держав не лише підтримали українських митців, а й започаткували масштабні програми допомоги українській культурній спадщині. Така діяльність не лише посилсила міжнародну підтримку України, а й сприяла формуванню нових культурних зв'язків, що в майбутньому допоможуть інтеграції України в європейський та світовий простір. Українська культура стала потужним інструментом інформаційного спротиву та боротьби за місце України у світовій спільноті.

Також, Україна активно бореться за виключення російських культурних наративів із міжнародного контексту, оскільки культура століттями використовувалася Кремлем як інструмент імперського впливу та виправдання агресії. Уряди багатьох країн, громадські організації, активісти та діячі культури

⁸⁶ Frankfurter Buchmesse. Ukraine im Fokus [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.buchmesse.de/> (дата звернення: 27.04.2025).

підтримали українську ініціативу, розпочавши процес перегляду присутності російських діячів у публічному просторі. Одним із важливих напрямів боротьби стало скорочення або повна відмова від виконання творів російських композиторів у провідних музичних установах світу. У 2022 році Метрополітен-опера (Нью-Йорк) виключила зі свого репертуару твори Чайковського, Мусоргського та Рахманінова, а також припинила співпрацю з російськими артистами, які відкрито підтримали агресію.

У Німеччині Берлінська філармонія скасувала виступи диригента Валерія Гергієва, відомого своєю підтримкою путінського режиму. Також Ла Скала в Італії відмовилася від постановок російських опер, а Фестиваль у Зальцбурзі (Австрія) розірвав контракти з кількома російськими виконавцями⁸⁷.

У Литві, Латвії та Естонії Міністерства культури офіційно рекомендували виключити твори Чайковського, Прокоф'єва та інших російських композиторів із державних концертних програм. Варшавська національна філармонія скасувала виконання творів Рахманінова, а у Фінляндії Оркестр Гельсінкі переглянув свою програму та замінив твори російських композиторів на твори українських митців, таких як Борис Лятошинський та Валентин Сильвестров⁸⁸.

Важливим елементом культурної деколонізації стало знесення пам'ятників російським діячам у різних країнах Європи. Одним із перших рішень стало демонтування пам'ятника Олександрі Пушкіну в Ризі в серпні 2022 року, що символізувало розрив із колоніальною спадщиною Радянського Союзу. Подібні процеси відбулися в Литві, де у Вільнюсі та Каунасі демонтували пам'ятники російським діячам.

У Польщі влада розпочала масштабну кампанію з очищення громадських просторів від символів російської культури. У 2023 році у Варшаві демонтували пам'ятник радянським воїнам, а у Вроцлаві було ухвалене рішення про перейменування вулиць, названих на честь російських діячів. В Угорщині

⁸⁷ Berliner Philharmoniker. Stellungnahme zu russischen Künstlern [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.berliner-philharmoniker.de/> (дата звернення: 27.04.2025).

⁸⁸ Міністерство культури Литви. Про демонтаж радянських пам'ятників [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://lrkm.lrv.lt/en/> (дата звернення: 27.04.2025).

українські активісти закликали місцеву владу переглянути наявність російських монументів у громадському просторі, що спричинило дискусії у суспільстві.

У Чехії в березні 2023 року демонтували пам'ятник маршалу Конєву в Празі, який довгий час був символом радянської окупації. Також було перейменовано декілька вулиць, що носили імена радянських діячів.

Від початку повномасштабної війни Україна активно закликала до бойкоту російських спортсменів на міжнародних аренах. Внаслідок дипломатичного тиску Міжнародний олімпійський комітет (МОК) рекомендував спортивним федераціям обмежити участь росіян у змаганнях, а багато федерацій повністю виключили російських та білоруських атлетів.

Зокрема, у 2022 році Wimbledon став першим великим тенісним турніром, що заборонив участь російських та білоруських гравців. Аналогічне рішення ухвалили FIFA та UEFA, які відсторонили російські футбольні команди від міжнародних турнірів.

У мистецькій сфері Росія також зазнала ізоляції. Каннський кінофестиваль виключив російські фільми зі своєї програми, а Берлінале та Венеційський кінофестиваль відмовилися від офіційної участі російських кінематографістів. Франкфуртський книжковий ярмарок заборонив російським видавництвам брати участь у заході, тоді як Україна отримала значну підтримку у вигляді презентації своїх книг у спеціальній секції.

Українські кінематографісти, письменники та театральники активно використовують культурну дипломатію як інструмент для формування міжнародної підтримки України. Одним із найвідоміших фільмів став документальний проєкт «20 днів у Маріуполі», знятий українськими журналістами про облогу міста російськими військами. Фільм отримав міжнародне визнання, зокрема нагороду на Санденському фестивалі, і був номінований на «Оскар»⁸⁹.

⁸⁹ Міністерство закордонних справ України. Культурна дипломатія України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mfa.gov.ua/> (дата звернення: 27.04.2025).

Книжкова дипломатія також відіграє ключову роль у культурному спротиві. Українські письменники, зокрема Оксана Забужко, Андрій Курков, Сергій Жадан, активно беруть участь у міжнародних книжкових ярмарках, презентуючи свої книги про війну. У 2023 році Франкфуртський книжковий ярмарок присвятив Україні окрему програму, де українські автори мали можливість розповісти про сучасні події у країні.

У театральному просторі Україна також заявила про себе. На сценах європейських театрів відбулися постановки українських п'єс, присвячених війні. Зокрема, у Лондоні та Берліні були представлені вистави, що розповідали про трагедію українських міст та біженців.

З 2022 року Україна провадить масштабну кампанію з виключення російських культурних наративів із міжнародного контексту. Відмова від виконання творів російських композиторів, знесення пам'ятників, бойкот спортсменів і митців, ізоляція російського кінематографа та театру – все це стало відповіддю на використання культури як інструмента російської пропаганди. На відміну від традиційної дипломатії, яка ведеться між урядами, публічна дипломатія орієнтована на роботу з населенням інших країн. У цьому контексті Україна з 2022 року здійснила безпрецедентну кампанію з формування громадської думки у світі на свою користь.

Президент Володимир Зеленський став центральною фігурою української публічної дипломатії. Його звернення до парламентів США, Великої Британії, Франції, Японії, Німеччини та інших держав стали унікальним явищем у міжнародній політиці. Український лідер звертався безпосередньо до громадян цих країн, пояснюючи, що війна в Україні – це загроза всьому демократичному світу, а підтримка Києва є питанням глобальної безпеки. Крім політичного керівництва, важливу роль у публічній дипломатії відіграли громадські активісти, волонтери та представники української діаспори. Мільйони українців, що виїхали за кордон через війну, стали своєрідними амбасадорами своєї країни, беручи участь у протестах, конференціях та культурних заходах.

Одним із найважливіших інструментів сучасної дипломатії та міжнародних комунікацій стали соціальні мережі. Україна активно використовує Twitter, Facebook, Instagram, Telegram та TikTok для інформаційного супротиву російській пропаганді та мобілізації міжнародної підтримки. З перших днів повномасштабного вторгнення урядові акаунти України в соціальних мережах стали важливими джерелами інформації про війну. Міністерство оборони, МЗС, Офіс Президента та незалежні активісти організували масштабну кампанію з розвінчання російських фейків, поширення оперативних новин з фронту та демонстрації злочинів російської армії.

Окремим феноменом стала популяризація української символіки у глобальному інформаційному просторі. Хештеги #StandWithUkraine, #ArmUkraineNow, #StopRussia поширювалися мільйонами користувачів по всьому світу, сприяючи тому, що міжнародна громадськість все більше підтримувала військову допомогу Києву.

Завдяки ініціативам відомих українських дипломатів, громадських діячів, журналістів та волонтерів вдалося зібрати мільярди гривень на забезпечення військових. Одним із найбільш активних діячів став міністр закордонних справ України Дмитро Кулеба. Його присутність у Twitter⁹⁰, Facebook та Instagram дозволила не тільки доносити міжнародній аудиторії актуальні дипломатичні меседжі, а й залучати фінансову допомогу. Наприклад, під його дописами нерідко з'являлися реакції іноземних політиків, які висловлювали підтримку Україні, а також оголошення від урядів країн про нові військові пакети допомоги. Кулеба активно звертався до міжнародної спільноти, закликавши до розширення санкційного тиску на Росію та збільшення постачання зброї, що, в результаті, впливало на ухвалення відповідних рішень.

Не менш важливу роль у використанні соціальних мереж відігравав радник Офісу Президента Михайло Подоляк. Його Twitter став одним із найпотужніших інформаційних каналів, де він не лише розвінчував російську пропаганду, а й

⁹⁰ Дмитро Кулеба. Офіційна сторінка у Twitter [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://twitter.com/DmytroKuleba> (дата звернення: 27.04.2025).

закликав міжнародну спільноту до підтримки українського війська. Він також коментував рішення західних лідерів у режимі реального часу, наголошуючи на необхідності пришвидшення постачання озброєння⁹¹.

Не менш важливою фігурою у сфері цифрової комунікації під час активної фази повномасштабної війни став Михайло Подоляк, радник Офісу Президента. Його акаунт у Twitter трансформувався у впливовий канал міжнародного інформування, де він коментував ситуацію на фронті, спростовував російську дезінформацію та звертався безпосередньо до західних урядів і лідерів думок. Особливу увагу Подоляк приділяв темі постачання озброєння, відкрито апелюючи до союзників щодо пришвидшення підтримки України. Таким чином, його публічні комунікації виконували функцію неформальної, але стратегічно важливої цифрової дипломатії.

До початку 2023 року помітну роль у медіапозиціонуванні Офісу Президента відігравав також Олексій Арестович, колишній радник з інформаційної політики. Він активно використовував відеоплатформи та соціальні мережі, формуючи наративи про психологічну стійкість, внутрішню єдність та тактичні прогнози ходу війни. Його діяльність викликала широкий резонанс серед населення, однак водночас породила чимало дискусій щодо балансу між мобілізаційною риторикою і надмірним оптимізмом. Після виходу Арестовича з ОП його вплив залишився відчутним у медіапросторі, однак набув опозиційного чи незалежного характеру, що свідчить не лише про персоналізацію української цифрової дипломатії, але й про потенційні ризики її інституційної фрагментації. З огляду на це, стратегія державної комунікації потребує чіткішого розмежування між офіційною інформаційною політикою та особистими позиціями медійних фігур, особливо в умовах війни.

Одним із найбільш успішних проєктів у сфері краудфандингу стала платформа United24, яку ініціював президент Володимир Зеленський у травні 2022 року. Основною метою цієї платформи стало централізоване залучення

⁹¹ Михайло Подоляк. Офіційна сторінка у Twitter [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://twitter.com/Podolyak_M (дата звернення: 27.04.2025).

донатів з усього світу для підтримки Збройних Сил України, гуманітарної допомоги та відбудови зруйнованої інфраструктури.

United24 отримала потужний міжнародний розголос завдяки підтримці відомих світових діячів, таких як Елтон Джон, Барбра Стрейзанд, Лієв Шрайбер, Imagine Dragons. Вони стали амбасадорами проєкту та активно просували його в соціальних мережах, закликаючи донатити кошти для України. Особливо ефективними були відеозвернення зірок, які пояснювали, чому важливо підтримувати Україну та як це можна зробити за допомогою United24. Крім того, United24 запустила низку кампаній, спрямованих на збір коштів на конкретні потреби військових. Наприклад, кампанія «Армія дронів», яка була ініційована у співпраці з Міністерством цифрової трансформації, дозволила зібрати десятки мільйонів доларів на закупівлю дронів-розвідників та ударних БПЛА для фронту. Успішною також стала кампанія «Народний Байрактар», під час якої українці та іноземні донори зібрали кошти на кілька безпілотників Bayraktar TB2.

Громадський діяч, волонтер і телеведучий Сергій Притула став одним із символів українського волонтерського руху під час війни. Його фонд завдяки потужній роботі в соціальних мережах зумів залучити сотні мільйонів гривень для підтримки ЗСУ. С. Притула активно використовує Twitter, Facebook, Instagram та YouTube, щоб анонсувати нові збори та звітувати про витрачені кошти. Його діяльність стала прикладом ефективного волонтерського краудфандингу, який ґрунтується на довірі суспільства та прозорості. Одним із найбільш знакових проєктів Фонду С. Притули став «Народний супутник». У серпні 2022 року його команда оголосила збір коштів на закупівлю дронів, але зібрала настільки велику суму, що вирішила придбати супутник ICEYE, який надає ЗСУ доступ до стратегічних супутникових даних. Крім того, у 2023 році Фонд С.Притули разом із партнерами реалізував проєкт «Око за око», що передбачав масове постачання FPV-дронів для ударних підрозділів ЗСУ. Ця

кампанія стала одним із найбільш успішних прикладів залучення громадськості до військової підтримки через соціальні мережі⁹².

Окрім великих фондів, соціальні мережі стали платформою для тисяч дрібних ініціатив, які також зібрали значні суми. Українські блогери, журналісти та громадські активісти взяли на себе відповідальність за проведення власних зборів. Важливу роль у цьому процесі відіграв військовий журналіст Юрій Бутусов, який регулярно публікує у своєму Telegram-каналі та Facebook-сторінці заклики до зборів на техніку для військових підрозділів. Його аудиторія довіряє йому як військовому експерту, що дозволяє збирати кошти на бронетехніку, дрони та інші необхідні речі⁹³.

Популярними також стали збори від блогерів. Наприклад, волонтери Ігор Лачен, Катерина Осадча, Сашко Положинський та інші використовують свої платформи, щоб залучати кошти на потреби української армії. Вони організовують благодійні аукціони, під час яких продають ексклюзивні речі (наприклад, автографи військових, частини знищеної ворожої техніки), а зібрані кошти йдуть на допомогу військовим.

Отже, комунікаційні стратегії України у сфері дипломатії, культурної дипломатії, публічної дипломатії та соціальних мереж стали потужним інструментом у міжнародній боротьбі не лише за підтримку, а й за глобальну безпеку. Україна довела, що сучасна війна ведеться не лише на полі бою, а й в інформаційному просторі, де швидкість, якість та ефективність комунікацій визначають не менше, ніж сила зброї. Майбутнє міжнародних комунікацій у контексті глобальної безпеки залежатиме від здатності держав формувати правдивий інформаційний порядок денний та ефективно взаємодіяти із суспільствами по всьому світу.

⁹² Фонд Сергія Притули. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://prytulafoundation.org/> (дата звернення: 27.04.2025).

⁹³ Юрій Бутусов. Офіційна сторінка у Telegram [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://t.me/butusovplus> (дата звернення: 27.04.2025).

3.2. Комунікативна політика Росії: державна пропаганда, інформаційна війна та реакція міжнародної спільноти

З початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну інформаційна війна стала однією з головних складових її стратегії. Кремль використовує державну пропаганду, дезінформаційні кампанії, маніпуляції у міжнародних медіа та кібератаки, щоб виправдати свої дії, дискредитувати Україну та підірвати єдність Заходу. Однак міжнародна спільнота поступово адаптується до цієї гібридної загрози, застосовуючи санкції проти російських пропагандистських ресурсів та розробляючи нові механізми протидії.

Пропагандистська машина Росії є однією з найпотужніших у світі, і вона активно використовується для створення альтернативної реальності як всередині країни, так і за її межами. Основні російські державні ЗМІ, такі як «Россия 1», «Первый канал», RT (Russia Today), Sputnik, ВГТРК, є офіційними рупорами Кремля, які формують образ «праведної війни» та намагаються виправдати агресію проти України. Важливу роль у внутрішній пропаганді відіграє телебачення. Основні інформаційні випуски в Росії містять виключно позитивний наратив про дії російської армії, заперечення воєнних злочинів та дискредитацію Заходу. Ведучі Дмитро Кисельов, Володимир Соловйов та Маргарита Симоньян регулярно поширюють антиукраїнські та антизахідні меседжі, створюючи образ Росії як «жертви міжнародної змови».

Окремим напрямком є мілітаризація свідомості російських громадян. У школах запроваджено уроки «патріотизму», на яких дітей змушують підтримувати армію та повторювати кремлівські наративи про «боротьбу з фашизмом». Також популярністю користуються шоу на кшталт «Соловьев Live», де ведучі обговорюють, як Росія «знищує» Захід і Україну, просуваючи агресивні сценарії, включно із застосуванням ядерної зброї⁹⁴.

Пропагандистські меседжі адаптуються залежно від ситуації. Наприклад, у лютому 2022 року головний наратив полягав у «визволенні Донбасу» та

⁹⁴ Ткачук К. О. Інститут пропаганди Росії та його вплив на російсько-українську війну // DSpace Національного авіаційного університету. – 2023. С. 48.

«денацифікації» України. Однак після провалу бліцкригу та серйозних втрат на фронті російська пропаганда змінила акцент на «боротьбу з НАТО», намагаючись представити війну не як агресію проти України, а як конфлікт із Заходом.

Окрім традиційних ЗМІ, Росія активно використовує фабрики тролів, зокрема організації, такі як «Агентство інтернет-досліджень», що поширюють пропаганду в соціальних мережах. Відомо, що перед виборами в США 2016 року російські тролі створювали фейкові новини, щоб вплинути на політичні настрої. Після 2022 року такі самі методи застосовуються для впливу на ЄС, намагаючись посіяти недовіру до України та її союзників.

Росія активно використовує кібератаки як елемент інформаційної війни. З 2022 року зафіксовано численні атаки на українські державні сайти, інформаційні ресурси та інфраструктуру. Одним із найбільших кібератак став злам урядових сайтів України у січні 2022 року, за місяць до вторгнення. Також хакерські групи, пов'язані з ГРУ, намагалися зламати бази даних західних аналітичних центрів та українських військових організацій. У травні 2022 року Росія атакувала супутникову систему зв'язку Viasat, що забезпечувала роботу інтернету в Україні. Це був один із перших випадків масштабної кібератаки на інфраструктуру, яка вплинула не тільки на Україну, але й на європейські країни⁹⁵.

Захід поступово усвідомлює масштаби російської інформаційної агресії та запроваджує механізми боротьби з нею. Одним із перших кроків стало блокування російських пропагандистських медіа. У березні 2022 року Європейський Союз заборонив мовлення Russia Today та Sputnik на території країн-членів. Подібні санкції запровадили США, Канада та Велика Британія. Також великі соціальні платформи, такі як Facebook, Twitter, YouTube, почали блокувати російські пропагандистські акаунти та знижувати видимість кремлівських ЗМІ. У 2023 році Google заблокував монетизацію російських

⁹⁵ Васильєва Н. В. Пропаганда як складова інформаційно-комунікативної політики і загроза національній безпеці. Таврійський науковий вісник. Серія «Державне управління». 2022. № 1. С. 115.

пропагандистських каналів, що значно зменшило фінансування інформаційної війни Кремля⁹⁶.

Україна, зі свого боку, створила Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки, який працює над спростуванням фейків і координацією інформаційної політики. Також ініціатива «СтопФейк» продовжує розслідувати дезінформацію, викриваючи неправдиві наративи Кремля. Окрім цього, українська дипломатія активно працює над виключенням російських представників із міжнародних культурних, спортивних та освітніх організацій, обмежуючи їхній вплив у глобальному масштабі.

Комунікаційна політика Росії є стратегічним елементом її війни проти України. Використовуючи державну пропаганду, дезінформаційні кампанії, маніпуляції у соцмережах та кібероперації, Кремль намагається впливати на суспільну думку як у своїй країні, так і за кордоном. Проте міжнародна спільнота адаптується до цієї загрози, блокуючи російські пропагандистські ресурси, вводячи санкції та створюючи нові механізми протидії. Інформаційна війна триває, і її результати матимуть вирішальне значення для майбутнього геополітичного балансу.

3.3. Європейські підходи до міжнародних комунікацій

З початком російської агресії проти України міжнародна комунікаційна політика Європейського Союзу (ЄС) та європейських держав зазнала суттєвих змін. Відбувся поступовий перехід від декларативної дипломатії до активної інформаційної підтримки України, боротьби з російською пропагандою та стратегічного посилення європейських інформаційних структур. Ці заходи сприяли зміцненню міжнародної позиції України та прискорили її євроінтеграційні процеси.

З перших днів повномасштабного вторгнення Європейський Союз розпочав широкомасштабну інформаційну кампанію на підтримку України.

⁹⁶ Ільницький В., Старка В., Галів М. Російська пропаганда як елемент підготовки до збройної агресії проти України. Український історичний журнал. 2022. № 4. С. 30.

Одним із ключових кроків стало створення офіційних комунікаційних платформ, які дозволили поширювати оперативну інформацію про ситуацію в Україні, забезпечувати розвінчання фейків та формувати єдину європейську позицію щодо війни.

На інституційному рівні ЄС розширив діяльність Європейської служби зовнішніх зв'язків (European External Action Service, EEAS), яка займається стратегічними комунікаціями та інформаційною безпекою. У рамках EEAS діє Оперативна група зі стратегічних комунікацій (EU StratCom Task Force), яка координує зусилля європейських країн у протидії російській дезінформації та формуванні інформаційної політики на підтримку України.

Значну роль відіграє Європейський центр передового досвіду з протидії гібридним загрозам (Hybrid CoE), розташований у Гельсінкі. Центр забезпечує аналіз інформаційних атак, розробляє рекомендації для держав-членів ЄС щодо боротьби з пропагандою та співпрацює з НАТО для посилення інформаційної стійкості Європи. Крім того, Єврокомісія запустила масштабну інформаційну програму «Європа підтримує Україну», в рамках якої створені медійні кампанії, що пояснюють європейцям причини війни, важливість допомоги Києву та необхідність санкцій проти РФ.

На рівні конкретних країн уряди Німеччини, Франції, Великої Британії, Польщі та країн Балтії фінансують інформаційні ініціативи, спрямовані на підтримку України. Наприклад, у 2023 році у Франції розпочалася кампанія «Nous sommes tous Ukrainiens» («Ми всі українці»), яка мала на меті посилити підтримку України серед французького населення⁹⁷.

Російська пропаганда довгі роки використовувала європейський інформаційний простір для поширення кремлівських наративів та дезінформації. Вона діяла через офіційні медіа, такі як Russia Today (RT) та Sputnik, а також через мережу підконтрольних ЗМІ, блогерів, експертів та політиків, які просували прокремлівські тези. Одним із перших рішень Європейського Союзу

⁹⁷ Кампанія «Nous sommes tous Ukrainiens» («Ми всі українці»), Ukrainiens [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.institutmontaigne.org/expressions/nous-sommes-tous-ukrainiens>

після 24 лютого 2022 року стало повне блокування мовлення RT та Sputnik на території ЄС. Це стало безпрецедентним кроком у боротьбі з державним інформаційним впливом Росії. Заборона охопила всі платформи, включаючи супутникове мовлення, YouTube, соціальні мережі та пошукові системи. Щоб протидіяти прихованій дезінформації, ЄС створив платформу EUvsDisinfo, яка займається моніторингом та викриттям російських фейків. Платформа систематично публікує докази маніпуляцій, поширюваних через російські ЗМІ, соціальні мережі та проксі-організації⁹⁸.

Європейські країни також ухвалили національні закони, що обмежують діяльність прокремлівських медіа. Наприклад, у Латвії, Литві та Естонії після 2022 року заблоковано десятки російських телеканалів, зокрема «Первый канал», НТВ, Россия 24 та інші. Крім того, технологічні компанії, такі як Google, Meta (Facebook, Instagram), Twitter, TikTok, запровадили обмеження для російських державних акаунтів. У 2023 році YouTube видалив понад 70 російських пропагандистських каналів, які поширювали фейки про війну. Окремим напрямком боротьби з російською пропагандою стало викриття мережі підставних західних експертів, які фінансувалися Кремлем для просування прокремлівських меседжів. Наприклад, у 2023 році було викрито діяльність російських агентів у Німеччині, які фінансували «антивоєнні» акції з метою підризу підтримки України серед німецького населення.

Одним із найважливіших результатів європейської інформаційної підтримки України стало посилення її євроінтеграційних перспектив. 23 червня 2022 року Україна офіційно отримала статус кандидата в члени ЄС, що стало важливим сигналом підтримки з боку Брюсселя. Після цього було запущено комплексні реформи, необхідні для набуття членства. Україна виконує сім головних критеріїв, висунутих Європейською комісією, які охоплюють судову реформу, антикорупційні заходи, боротьбу з олігархами, зміцнення прав людини та медійну свободу.

⁹⁸ Літвінчук І. С. Дезінформація в соціальних мережах: алгоритми протидії. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія «Філологія. Соціальні комунікації». 2023. Т. 34 (73), № 3. С. 90.

ЄС також розширив підтримку через фінансування програм технічної допомоги та цифрової інтеграції. Зокрема, у 2023 році розпочалася програма «Цифровий шлях України до Європи», що має на меті впровадження європейських стандартів у сфері кібербезпеки, цифрового управління та технологічних реформ. У сфері оборони Україна розширює співпрацю з Європейським оборонним агентством (EDA) та бере участь у спільних військових програмах. Також у 2023 році розпочато обговорення можливості створення Європейського фонду оборони для України, який дозволить фінансувати модернізацію Збройних Сил за рахунок коштів ЄС. Крім того, тривають переговори про поглиблену інтеграцію в єдиний економічний простір ЄС, що дозволить українським компаніям отримати ширший доступ до європейських ринків. Очікується, що після завершення війни процес переговорів щодо повноцінного членства України в ЄС значно пришвидшиться.

Європейські підходи до міжнародних комунікацій кардинально змінилися після початку російського вторгнення. ЄС та окремі країни-члени активізували інформаційну підтримку України, запустили механізми боротьби з російською пропагандою та сприяли євроінтеграції Києва. Завдяки ефективним заходам було заблоковано основні російські пропагандистські канали, викрито дезінформаційні кампанії та створено платформу для європейської інформаційної безпеки. Подальша підтримка України та її інтеграція в ЄС стануть ключовими елементами формування нового європейського порядку, в якому Росія втратить можливість маніпулювати інформаційним простором.

ВИСНОВКИ

У межах даної бакалаврської роботи здійснено комплексний аналіз трансформації міжнародних комунікацій під впливом збройної агресії Росії проти України. Застосовуючи міждисциплінарний підхід, було виявлено, що сучасні міжнародні комунікації виходять далеко за межі класичної дипломатії, набуваючи гібридного характеру, де ключову роль відіграють інформаційні технології, медіа та цифрові платформи.

По-перше, з'ясовано, що в умовах гібридної війни міждержавні конфлікти ведуться не лише у фізичному просторі, а й у інформаційній площині. Російська Федерація системно застосовує пропаганду, дезінформацію та кібероперації для досягнення політичних і стратегічних цілей. Водночас Україна, попри обмежені ресурси, вибудувала потужну інформаційну контрстратегію, засновану на принципах прозорості, цифрової дипломатії та партнерства з міжнародними ЗМІ.

По-друге, проаналізовано історичні й сучасні підходи до міжнародних комунікацій, що дозволило простежити еволюцію комунікаційних стратегій у часи воєн. Виявлено, що інформаційна складова стала визначальною у формуванні міжнародної підтримки, мобілізації суспільства та формуванні національного іміджу. У цьому контексті особливо актуальними стали концепції «м'якої сили» та «мережевого суспільства».

По-третє, результати роботи показали, що ефективність міжнародних комунікацій України зросла завдяки залученню соціальних мереж, активності державних посадовців у публічному просторі та використанню культурної дипломатії. Синергія між офіційною дипломатією, громадянськими ініціативами та цифровими технологіями створила унікальну модель інформаційного спротиву.

По-четверте, у роботі окреслено ризики, пов'язані з глобальною інформаційною нестабільністю: зростанням дезінформації, зниженням довіри до ЗМІ, посиленням інформаційного протекціонізму. Виявлено необхідність

формування єдиної міжнародної політики інформаційної безпеки, що передбачає протидію фейкам, регуляцію цифрових платформ і підтримку незалежних медіа.

По-п'яте, встановлено, що війна Росії проти України стала каталізатором нових підходів до міжнародних комунікацій у ЄС, НАТО та ООН. Західні партнери почали активніше використовувати стратегії стратегічних комунікацій, контрнарративів і інформаційної солідарності.

У підсумку, міжнародні комунікації в умовах сучасних воєн є не лише інструментом впливу, а й полем битви за правду, довіру та легітимність. Український досвід 2022–2025 років має стати предметом подальших досліджень і прикладом для інших країн у питаннях захисту національного інформаційного суверенітету.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Варга Т. М. Дезінформація та пропаганда як інструменти ведення гібридної війни Росії проти України. Аналітично-порівняльне правознавство. 2024. № 1. С. 55–61.
2. Васильєва Н. В. Пропаганда як складова інформаційно-комунікативної політики і загроза національній безпеці. Таврійський науковий вісник. Серія «Державне управління». 2022. № 1. С. 112–119
3. Вербова В. Чорний піар в умовах війни [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://doi.org/file:///C:/Users/Admin/Downloads/14392-Текст%20статті-28631-1-10-20231121.pdf> (дата звернення: 19.05.2025).
4. Гаргаун Я., Тулупніков Д. Пропаганда і дезінформація в російських та українських медіа: інформаційні технології у конфлікті. Науковий вісник Чорноморського національного університету імені Петра Могили. Серія «Соціальні комунікації». 2024. № 1. С. 43–50.
5. Гой Н. В., Вейдер Т. М., Мединська Т. І. Роль бренд-менеджменту у формуванні іміджу України як бізнес-партнера: вплив на міжнародне сприйняття. Бізнес Інформ. 2024. № 2. С. 45–51.
6. Гривнак Б. Дезінформація як загроза національній безпеці України в умовах неоголошеної російсько-української війни. Науковий вісник Вінницького національного технічного університету. 2024. № 1. С. 43–50.
7. Дмитро Кулеба. Офіційна сторінка у Twitter [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://twitter.com/DmytroKuleba> (дата звернення: 27.04.2025).
8. Ємець В. Міжнародні індекси у формуванні іміджу держави. Вісник Львівського університету. Філософсько-політологічні студії. 2022. № 23. С. 118–125
9. Ілляшенко С. М., Шипуліна Ю. С. Вплив міжнародного іміджу України на перспективи її повоєнного інноваційного розвитку. Інноваційна економіка і цифрові технології. 2023. № 3. С. 77–85.

- 10.Ільницький В., Старка В., Галів М. Російська пропаганда як елемент підготовки до збройної агресії проти України. Український історичний журнал. 2022. № 4. С. 28–39
- 11.Кампанія «Nous sommes tous Ukrainiens» («Ми всі українці») [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.institutmontaigne.org/expressions/nous-sommes-tous-ukrainiens> (дата звернення: 19.05.2025).
- 12.Кобко Є. В. Інформаційна війна та дезінформація: вплив на національну безпеку України. Правові новели. 2023. № 2. С. 67–74
- 13.Кузьменкова К. Досвід Сполучених Штатів Америки щодо протидії дезінформації та можливості його використання в Україні. Вісник післядипломної освіти: збірник наукових праць. Серія «Соціальні та поведінкові науки». 2024. № 3. С. 78–85.
- 14.Літвінчук І. С. Дезінформація в соціальних мережах: алгоритми протидії. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія «Філологія. Соціальні комунікації». 2023. Т. 34 (73), № 3. С. 89–97.
- 15.Михайло Подоляк. Офіційна сторінка у Twitter [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://twitter.com/Podolyak_M (дата звернення: 27.04.2025).
- 16.Міністерство закордонних справ України. Культурна дипломатія України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://mfa.gov.ua/> (дата звернення: 27.04.2025).
- 17.Міністерство культури Литви. Про демонтаж радянських пам'ятників [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://lrkm.lrv.lt/en/> (дата звернення: 27.04.2025).
- 18.Міністерство культури та національної спадщини Польщі. Бойкот російської культури [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.gov.pl/web/kultura> (дата звернення: 27.04.2025).
- 19.Міністерство освіти і науки України. Співпраця з Чехією у сфері освіти [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/> (дата звернення: 27.04.2025).

- 20.Олексій Резніков. Офіційна сторінка у Facebook [Електронний ресурс].
Режим доступу: <https://www.facebook.com/reznikovoleksii> (дата звернення: 27.04.2025).
- 21.StopFake.org. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. Режим доступу:
<https://www.stopfake.org/uk/golovna/> (дата звернення: 27.04.2025).
- 22.Ініціатива «Антифейк». Офіційний сайт [Електронний ресурс]. Режим
доступу: <https://spravdi.gov.ua/antyfejk/page/7/> (дата звернення: 27.04.2025).
- 23.Центр стратегічних комунікацій. Офіційний сайт [Електронний ресурс].
Режим доступу: <https://spravdi.gov.ua> (дата звернення: 27.04.2025).
- 24.Самчинська О. Дезінформація: поняття та сутність. *Administrative law and
process*. 2022. № 2. С. 55–62.
- 25.Ткачук К. О. Інститут пропаганди Росії та його вплив на російсько-українську
війну. *DSpace Національного авіаційного університету*. 2023. С. 45–51.
- 26.Фонд Сергія Притули. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. Режим доступу:
<https://prytulafoundation.org/> (дата звернення: 27.04.2025).
- 27.Юриста М. О. Російська агресія проти України та її інформаційний супровід.
Електронний вісник Національного університету імені Лесі Українки. 2024.
№ 1. С. 66–72.
- 28.Юрій Бутусов. Офіційна сторінка у Telegram [Електронний ресурс]. Режим
доступу: <https://t.me/butusovplus> (дата звернення: 27.04.2025)
- 29.Ярема В. І., Чупрій Л. В. Вплив геополітичних орієнтацій на політичний,
економічний та соціокультурний розвиток України. *DSpace Державного
педагогічного університету*. 2023. С. 12–21.
- 30.Aladekomo A. Russian aggression against Ukraine, sovereignty and international
law. *Sovereignty and International Law*. 2022. С. 12–34
- 31.Allan S., Thorsen E. (eds.). *Citizen Journalism: Global Perspectives*. Peter Lang,
2009. 296 с.
- 32.Allcott H., Gentzkow M. Social Media and Fake News in the 2016 Election. *Journal
of Economic Perspectives*. 2017. Vol. 31, No. 2. P. 211–236.

33. Azeez I. A. The influence of digital diplomacy on foreign policy. *Journal of Tourism Economics and Policy*. 2023. Vol. 8, No. 1. P. 14–28.
34. Bennett W. L., Livingston S. The Disinformation Order: Disruptive Communication and the Decline of Democratic Institutions. *European Journal of Communication*. 2018. Vol. 33, No. 2. P. 122–139.
35. Berliner Philharmoniker. Stellungnahme zu russischen Künstlern [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://www.berliner-philharmoniker.de/> (дата звернения: 27.04.2025).
36. Berridge G. R. *Diplomacy: Theory and Practice*. 5th ed. Palgrave Macmillan, 2015. 280 с.
37. Bjola C., Holmes M. (eds.). *Digital Diplomacy: Theory and Practice*. Routledge, 2015. 233 с.
38. Briggs A., Burke P. *A Social History of the Media: From Gutenberg to the Internet*. 3rd ed. Polity, 2010. 352 с.
39. Brookings Institution. *Global Communications and Policy Reports* [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://www.brookings.edu> (дата звернения: 27.04.2025).
40. Castells M. *The Information Age: Economy, Society, and Culture*. Vol. 1: *The Rise of the Network Society*. Oxford : Blackwell Publishers, 1996. 556 с.
41. Castells M. *End of Millennium*. 2nd ed. Oxford : Wiley-Blackwell, 2010. 448 с.
42. Castells M. *The Power of Identity*. 2nd ed. Oxford : Wiley-Blackwell, 2010. 584 с.
43. Castells M. *The Rise of the Network Society*. 2nd ed. Oxford : Wiley-Blackwell, 2010. 597 с.
44. Chatham House. *The Role of Media in Modern Wars: The Case of Ukraine* [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://www.chathamhouse.org/2023/09/annual-review-2022-23> (дата звернения: 27.04.2025).
45. Chatham House. *Research Papers on Global Communications* [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://www.chathamhouse.org> (дата звернения: 27.04.2025).

46. Danilyan O. G., Dzeban A. P., Hetman Y. A. Features of information war in the media space in the conditions of Russian aggression against Ukraine. *Multidisciplinary Research Journal*. 2023. Vol. 1, No. 2. P. 75–93.
47. De Rassenfosse G., Murovana T., Uhlbach W.-H. The effects of war on Ukrainian research. *Humanities and Social Sciences Communications*. 2023. Vol. 10, No. 1. URL: <https://doi.org/10.1057/s41599-023-02346-x> (дата звернення: 27.04.2025).
48. EEAS. Report on Foreign Information Manipulation and Interference Threats, Disinformation and Hybrid Threats in Ukraine: Challenges and Responses. Brussels : European External Action Service, 2022. 45 с. URL: <https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/2025/EEAS-3nd-ThreatReport-March-2025-05-Digital-HD.pdf> (дата звернення: 27.04.2025).
49. Fedorenko V., Fedorenko M. Russia's military invasion of Ukraine in 2022: Aim, reasons, and implications. *Krytyka Prawa. Niezależne Studia nad Prawem*. 2022. Vol. 14, No. 3. P. 97–115.
50. Festival de Cannes. Ukraine at Cannes [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.festival-cannes.com/en/> (дата звернення: 27.04.2025).
51. Frankfurter Buchmesse. Ukraine im Fokus [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.buchmesse.de/> (дата звернення: 27.04.2025).
52. Garud-Patkar N. Is digital diplomacy an effective foreign policy tool? Evaluating India's digital diplomacy through agenda-building in South Asia. *Place Branding and Public Diplomacy*. 2022. Vol. 18, No. 2. P. 14.
53. Gilboa E. Moving to a new phase in public diplomacy research. *A Research Agenda for Public Diplomacy*. Cheltenham : Edward Elgar Publishing, 2023. С. 1–19.
54. Global Media and Communication. SAGE Publications [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://journals.sagepub.com/home/gmc> (дата звернення: 27.04.2025).
55. Gumenyuk T., Frotveit M., Bondar I., Horban Y. Cultural diplomacy in modern international relations: The influence of digitalization. *Journal of Theoretical and Applied Information Technology*. 2021. Vol. 99, No. 12. P. 32.

56. Hoffman F. G. Hybrid Warfare and Challenges. Joint Force Quarterly. 2009. Vol. 52. P. 34–39.
57. Huang Z. A., Wang R. Exploring China's digitalization of public diplomacy on Weibo and Twitter: A case study of the US–China trade war. International Journal of Communication. 2021. Vol. 15. C. 19.
58. International Journal of Communication [Электронный ресурс]. University of Southern California Annenberg Press. Режим доступа: <https://ijoc.org> (дата звернения: 27.04.2025).
59. Journal of Global Communication [Электронный ресурс]. Taylor & Francis Online. Режим доступа: <https://www.tandfonline.com/journals/rjgc20> (дата звернения: 27.04.2025).
60. Jowett G. S., O'Donnell V. Propaganda & Persuasion. 7th ed. SAGE Publications, 2019. 480 с.
61. Lasswell H. D. Propaganda Technique in the World War. New York : Peter Smith, 1927. 318 с.
62. Magnus V. The impact of Russian aggression against Ukraine on the international system. 2023. C. 45.
63. Manor I., Huang Z. A. Digitalization of public diplomacy: Concepts, trends, and challenges. Communication and the Public. 2022. Vol. 7, No. 1. C. 18–34.
64. Marwick A., Lewis R. Media Manipulation and Disinformation Online. New York : Data & Society Research Institute, 2017. 104 с.
65. McLuhan M. The Gutenberg Galaxy: The Making of Typographic Man. Toronto : University of Toronto Press, 1962. 293 с.
66. McLuhan M. Understanding Media: The Extensions of Man. New York : McGraw-Hill, 1964. 359 с.
67. McPhail T. L. Global Communication: Theories, Stakeholders, and Trends. Wiley-Blackwell, 2014. 320 с.
68. Müller B. Censorship and Cultural Regulation in the Modern Age. Palgrave Macmillan, 2015. 272 с.

69. Nye J. S. *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. New York : Public Affairs, 2004. 191 с.
70. Nye J. S. *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. New York : PublicAffairs, 2004. 208 с.
71. Nye J. S., Keohane R. O. *Soft Power and the Role of Public Diplomacy in Contemporary Conflicts*. *Global Affairs*. 2021. Vol. 7, No. 1. С. 17–29.
72. Pomerantsev P. *Nothing Is True and Everything Is Possible: The Surreal Heart of the New Russia*. New York : PublicAffairs, 2014. 256 с.
73. RAND Corporation. *Russia's Information Warfare Strategies* [Электронный ресурс]. Режим доступа: https://www.rand.org/pubs/corporate_pubs/CPA1065-2.html (дата звернення: 27.04.2025).
74. RAND Corporation. *Reports on International Communications and Global Security* [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://www.rand.org> (дата звернення: 27.04.2025).
75. Rid T. *Active Measures: The Secret History of Disinformation and Political Warfare*. New York : Farrar, Straus and Giroux, 2020. 528 с.
76. Riordan S. *The New Diplomacy*. Polity Press, 2003. 176 с.
77. Saaïda M. B. *The role of soft power in contemporary diplomacy*. *International Journal of Research Publication and Reviews*. 2023. Vol. 4, No. 7. С. 169–178.
78. Salari A., Hosseini S. H. *Russia's attack on Ukraine: A review of the International Criminal Court's capacity to examine the crime of aggression*. *Access to Justice in Eastern Europe*. 2023. Vol. 6, No. 2. С. 45–65.
79. Saliu H. *Rethinking media diplomacy and public diplomacy towards a new concept: Digital media diplomacy*. *Online Journal Modelling the New Europe*. 2022. No. 36. С. 24–39.
80. Sharma A., Sisodia V. *Digital diplomacy and the global pandemic*. *Media Asia*. 2021. Vol. 48, No. 2. С. 104–117.
81. Sheludiakova N., Mamurov B. та ін. *Communicating the foreign policy strategy: On instruments and means of Ministry of Foreign Affairs of Ukraine*. *SHS Web of Conferences*. 2021. Vol. 104. С. 14.

- 82.Singer P. W., Friedman A. Cybersecurity and Cyberwar: What Everyone Needs to Know. Oxford University Press, 2014. 320 с.
- 83.Snow N., Taylor P. (ред.). Routledge Handbook of Public Diplomacy. 2nd ed. New York : Routledge, 2020. 504 с.
- 84.Taylor P. M. Munitions of the Mind: A History of Propaganda from the Ancient World to the Present Era. 3rd ed. Manchester University Press, 2003. 344 с.
- 85.Tomlinson J. Globalization and Culture. University of Chicago Press, 1999. 153 с.
- 86.Ukraine's Cultural Diplomacy [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://mfa.gov.ua/en/events/misyac-kulturnoyi-diplomatiyi-ukrayini-startuye-pyatij-mizhnarodnij-marafon-pro-ukrayinsku-kulturu-u-vikipediyi> (дата звернення: 27.04.2025).
- 87.Wardle C., Derakhshan H. Information Disorder: Toward an Interdisciplinary Framework for Research and Policy Making. Council of Europe, 2017. 109 с.
- 88.Zarifian A. Ukraine's Digital Diplomacy and Global Response to Russia's War. Journal of International Affairs. 2022. Vol. 75, No. 2. С. 45–60.
- 89.Zelenskyu arrives in Brussels for meetings with European leaders [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.eurointegration.com.ua/eng/news/2024/12/18/7200970/> (дата звернення: 27.04.2025).